

**SANAYİ VE TİCARET BAKANLIĞININ İÇTİCARET 1995/1
SAYILI "ANONİM VE LİMİTED ŞİRKETLERİN KURULUŞ VE
ANASÖZLEŞME DEĞİŞİKLİĞİ İŞLEMLERİNE İLİŞKİN
ESASLAR HAKKINDA TEBLİĞ"İNİN HUKUKİ AÇIDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ***

Abuzer KENDİGELEN**

Bilindiği gibi 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun bazı maddelerinde 08.06.1995 tarih ve 4113 sayılı Yetki Kanunu'na¹ dayanılarak çıkarılan 24.06.1995 tarih ve 559 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değişiklik yapılmıştır^{2, 3}. Bu değişiklik kapsamında yeni TK. 274/1 ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığına, Ticaret Kanunu'nun ticaret şirketlerine ilişkin hükümlerinin tatbikatıyla ilgili olarak tebliğler çıkarma yetkisi tanınmış ve Bakanlık da verilen bu yetkiye dayanarak değişiklikten sonra İçticaret 1995/1 sayılı "Anonim ve Limited Şirketlerin Kuruluş ve Anasözleşme Değişikliği İşlemlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ"i çıkarmıştır⁴.

* İlk olarak bu makalenin, konusunu oluşturan Tebliğin yayınlanmasının hemen ardından (Ekim 1995'de) hazırlanmış olduğunu, ne var ki kısa sürede yayınlanacak bir dergi bulunamadığından bugüne kadar bekletildiğini belirtelim. Makale gecikmeli de olsa, yayınlanmak üzere nihayet Ocak 1996'da İÜHFM yayın kuruluna teslim edilmiştir. Bu arada makalede yollama yapılan eserlerin yeni basılarının çalışmamıza işlendiğini de özellikle vurgulayalım.

** Yard. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

1. 24.06.1995 tarih ve 22323 sayılı Resmi Gazete.

2. 27.06.1995 tarih ve 22326 sayılı Resmi Gazete.

3. Belirtelim ki bu KHK ile yapılan değişiklik bugüne kadarki çalışmaların aksine çok dar bir alanda gerçekleştirilmiştir. Nitekim bu düzenleme kapsamında Ticaret Sicilinin sadece kuruluş ve teşkilatı yeniden ele alınmış ve sicil üzerindeki Adalet Bakanlığı ile Asliye Hukuk Mahkemelerinin yönetim ve denetim yetkisi, bundan böyle Ticaret ve Sanayi veya Ticaret Odaları ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığına bırakılmıştır (TK. 26, 27). Yeni düzenleme ile ayrıca anonim ve limited şirketlerin asgari sermayeleri ele alınmış (TK. 272, 507), bu arada anonim şirketin kuruluşu (TK. 299) ve tahvil ihracına (TK. 424) ilişkin Mahkemece onama safhaları kaldırılarak, yeni bir sistem benimsenmiştir. Aynı şekilde TK. 299 tamamen yürürlükten kaldırıldığından, TK. 299/5-6 uyarınca tescilden itibaren bir aylık hak düşürücü süre içerisinde butlan davası açma imkanı da kalmamıştır. Böylece anılan hükmün sermaye artırımına ilişkin anasözleşme değişikliklerinde de uygulanıp uygulanamayacağı yönündeki doktrin ve uygulama arasındaki tartışma sona erdirilmiştir. Bu arada TK. 274'de yapılan değişiklik ile anonim şirketler üzerindeki denetime yetkili olan "ilgili vekâlet" in Sanayi ve Ticaret Bakanlığı olduğu açıkça vurgulanmış ve Bakanlığın denetim yetkisi daha kapsamlı olarak düzenlenmiştir. Nihayet uygulamada limited şirketlerin karşılaştıkları en önemli sorunlardan biri olan oy hakkına ilişkin sınırlama, tartışmaları sona erdirici bir şekilde kaldırılmış (TK. 537) ve ortaklık kararlarına ilişkin nisap yeniden düzenlenmiştir (TK. 513).

4. 13.08.1995 tarih ve 22373 sayılı Resmi Gazete.

Değişiklik ile birlikte anonim ortaklıklar açısından TK. 285/1 ile TK. 288'de düzenlenen taahhüt edilen nakit sermayenin dörtte birinin ödenmesi ve bankaya tevdi edilmesi yükümlülüğü ile özellikle TK. 299'da öngörülen kuruluşun mahkemece onanması safhası kaldırılmış, anonim şirket anasözleşmesinin denetlenmesi yetkisi ve imkanı, limited şirketlerde olduğu gibi sadece Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile Ticaret Sicili Müdürlüğüne bırakılmıştır. İşte Tebliğin çıkarılma amacı, isminden de açıkça anlaşılacağı üzere anonim ve limited şirketlerin kuruluş ve anasözleşme değişikliğine ilişkin esasların, bir başka deyişle bu aşamalarda Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca verilecek izin için yapılacak incelemeye ilişkin ilkelerin belirlenmesidir. Buradaki çalışmamızın konusunu da sadece kuruluş ve sözleşme değişikliğine ilişkin esasları düzenleyen bu Tebliğin hükümleri oluşturmaktadır. Dolayısıyla Ticaret Kanunu'nda yapılan anonim ve limited şirketlere, özellikle anonim şirketin kuruluşuna ilişkin değişikliklerin yerindeliği tartışması kural olarak incelememizin kapsamı dışında bırakılmıştır.

I. Genel Olarak

Öncelikle belirtelim ki sözkonusu Tebliğde gerek anonim, gerek limited şirketlere ilişkin düzenleme tamamen birbirine paralel niteliktedir. Anonim şirketler açısından mahkemece onama safhası kaldırıldığından artık hem anonim, hem de limited şirketlerin kuruluş aşama ve işlemleri aynıdır. Bu nedenle anonim ve limited şirketlerin yapısal farklılığından kaynaklanan bir kaç kelime ve cümle dışında tebliğdeki hükümler "*I - Anonim Şirketler*", "*II - Limited Şirketler*" ana başlıkları altında aynen tekrarlanmıştır⁵. Bu nedenle aşağıdaki değerlendirme zorunlu haller dışında, şirket türleri arasında bir ayırım gözetilmeksizin, her iki şirket türü için de birlikte yapılmıştır.

Tebliğde kanuni değişiklik ile birlikte benimsenen yeni sistem kapsamında kuruluş ve sözleşme değişiklikleri için yapılması gereken işlemler sırası ile açıklanmıştır. Nitekim kuruluş ve sözleşme değişikliğine ilişkin anasözleşmenin veya değişiklik tasarısının hazırlanması, Sanayi ve Ticaret Bakanlığından izin

5. Nitekim Tebliğde örneğin anonim şirketlere ilişkin bölümde tedrici kuruluşla ilişkin hükümler saklı tutulmuş, anasözleşme değişikliği için imtiyazlı pay sahipleri kurulu kararına değinilmiş, her iki şirket türü için aynı ifadeler kullanılmakla birlikte farklı kanuni hükümlere yollama yapılmış, bu arada anonim ortaklıktaki yönetim kurulu ve genel kurula karşılık, limited ortaklıklar açısından doğal olarak ortaklar kurulundan söz edilmiştir. Yukarıda belirtilen özellikler bir yana bırakılırsa, sadece sözleşme değişikliğinin tescil ve ilânı zamanına ilişkin birkaç paragraf dışında Tebliğ metni her iki şirket türü açısından aynen tekrar edilmiştir.

alınması ve Ticaret Siciline tescil ve ilân aşamaları ayrı başlıklar altında ele alınmıştır.

Bu yönüyle Tebliğ kural olarak kuruluş ve anasözleşme değişikliği ile ilgili işlemlerin ne şekilde yapılacağına ilişkin kanuni düzenlemenin birçok açıdan gereksiz tekrarı niteliğindedir. Ancak Tebliğde kuruluş ve anasözleşme değişikliklerine ilişkin hangi belgelerin, ne şekilde ve kaç suret hazırlanacağı, yapılacak işlemlerin şekli ve sırası açıklanmakla yetinilmemiş, bu arada anonim ve limited şirket kuruluşlarında anasözleşmede bulunması gereken hususlarla ilgili olarak bazı hükümler⁶ öngörülmüştür. Aşağıda özellikle ele alacağımız ve tartışacağımız bu hükümler, kanaatimizce uygulamada bugüne kadar karşılaşılan ya da karşılaşılabilecek olan bazı sorunlara Bakanlığın bulduğu çözüm yollarından esinlenilerek kaleme alınmıştır⁷.

Tebliğ hakkındaki değerlendirmelerimize geçmeden önce aşağıda ilk olarak mevcut hukuk sistemimizde geçerli olan kurallar kademelenmesi ilkesi ile bu bağlamda inceleme konusu Tebliğin çıkarılmasına dayanak olan TK. 274/1 ile Bakanlığa tanınan düzenleme yetkisinin sınırlarına kısaca değinmek istiyoruz.

II. Hukuk Düzeninde "Kurallar Kademelenmesi" İlkesi ve Bakanlığa Tanınan Düzenleme Yetkisinin Sınırları

1. Hukuk Düzeninde "Kurallar Kademelenmesi" İlkesi

Tebliğe ilişkin değerlendirmelerimizde birçok konuda ortak eleştiri niteliğini taşıyacağından tekrardan kaçınmak amacı ile, öncelikle sözkonusu Tebliğin Ticaret Hukukunun yürürlük kaynakları içerisindeki yerine ve bu arada hukukun genel ilkelerinden "*kurallar kademelenmesi*" konusuna kısaca değinmek istiyoruz.

6. Örneğin şirketin ticaret unvanının kural olarak Türkçe olması ve sınırlı bazı durumlarda yabancı kelimeleri içerebileceği, şirketin merkezinin yanısıra adresinin de anasözleşmede gösterilmesi, ayrıca değişikliklerin tescil ve/veya ilân zorunluluğu, faaliyet konusuna ilişkin sınırlamalar, esas sermayenin ödenme şekli ve zamanına ilişkin hükümler gibi.

7. Her ne kadar Tebliğin girişinde, anonim ve limited şirketlerin kuruluş ve anasözleşme değişikliğine ilişkin açıklamaların bu Tebliğ ile düzenlendiğinden söz edilmekte ise de, Tebliğin bütün olarak değerlendirilmesi sonucunda esas sorunun nakdi sermayenin kısmen ödenmesi ve tevdi'ne ilişkin TK. 285/1 değişikliği ile TK. 288'in kaldırılmasından kaynaklandığını, Tebliğin çıkarılmasının temel nedeninin sözleşmede öngörülecek sermayenin ne şekilde ve sürede ödeneceğinin düzenlenmesi olduğu, bu arada uygulamaya ilişkin bazı sorunların da düzenleme kapsamına alındığı görülecektir. Bunun dışında Tebliğin tamamı kanuni hükümlerin gereksiz bir tekrardan ibarettir.

Bir ülkede yürürlükte olan, uygulanan hukuk sistemi, yani uyulması zorunlu kuralların bütünü hukuk düzenini oluştururken, bu kuralların her biri aynı derece ve güçte değildirler. Bu açıdan hukuk düzenini oluşturan kurallar arasında bir kademelenme (hiyerarşi) vardır⁸. Hukuk kuralları arasındaki bu kademelenme, bir yandan bunları yapan organlar ve oluşturulmalarındaki biçim, öte yandan da konuları ve içeriklerine dayanılarak yapılabilir⁹. Genel bir ifade ile bu kademelenmeyi, Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü, dolayısıyla diğer düzenlemelerin Anayasaya aykırı olamayacağı, sonra sırası ile kanunların uygulanmasını göstermek ya da emrettiği işleri belirtmek üzere Bakanlar Kurulunca çıkarılan tüzüklerin kanuna, kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere Başbakanlık, bakanlıklar ve kamu tüzel kişilerin kendi görev alanlarına ilişkin olarak çıkarılan yönetmeliklerin de kanun ve tüzüklere aykırı olamayacağı şeklinde özetleyebiliriz (1982 Anayasası, 11,115,124 ve 137)¹⁰.

Ayrıca, hemen her ülkede olduğu gibi Türkiye'de de doğal olarak kanunkoyucu düzenleyeceği konularda genel prensipleri belirler ve bunun uygulanmasını yürütmeye bırakır. Bu tutum aslî düzenleme yetkisinin yasama organına ait olmasının doğal bir sonucudur¹¹. İdarenin düzenleme yetkisi de kaynağını ve hukuksal dayanağını Anayasada bulmaktadır. Bu bağlamda yürütme organının düzenleme yetkisi yasama organının çizdiği sınırlar içinde ve kanunlara aykırı olmamak kayıt ve şartına bağlı olarak gerçekleşebilir. Yürütme yetkisi ve görevinin Anayasa ve kanunlara uygun olarak kullanılacağını ifade eden Anayasa'nın 8. maddesi de yürütmenin türevsel nitelikteki bir düzenleme yetkisine sahip olduğuna işaret etmektedir. Bu nedenle yürütme, yasakoyucunun çerçevesini çizip, biçimlendirdiği alanlarda kanunların uygulanmasını sağlamak amacı ile düzenlemelerde bulunabilir¹².

Bu arada Anayasada öngörülmemiş karar, tebliğ, sirküler, emir, duyuru, ilân gibi "*adsız düzenleyici işlemler*" de, Anayasada öngörülen tüzük ve yönetmeliğin unsur ve koşullarına sahip olup olmadığına göre değerlendirilerek, kurallar kademelenmesindeki yerini alacaktır¹³. Ancak herhalde bunların kanunlara aykırı olamayacağı şüphesizdir.

8. Bkz. sadece TEZİÇ Erdoğan, *Anayasa Hukuku*, Gözden Geçirilmiş ve Geliştirilmiş İkinci Bası, İstanbul 1991, 74.

9. TEZİÇ, 76.

10. Türk hukukunda kurallar kademelenmesi hakkında geniş bilgi için bkz. TEZİÇ, 76-79.

11. ERKUT Celâl, *İptal Davasının Konusunu Oluşturma Bakımından İdari İşlemin Kimliği*, Ankara 1990, 67

12. ERKUT, 67/68.

13. Bkz. TEZİÇ, 78; ERKUT, 69 ve 101 dph. 100.

2. Bakanlığa Tanınan Düzenleme Yetkisinin Sınırları

559 sayılı KHK ile değişik TK. 274'de, eskisinden farklı olarak sadece anonim şirketleri denetleme yetkisi olan "*ilgili vekâlet*"in Sanayi ve Ticaret Bakanlığı olduğu ve bu denetimin şekli -ve hatta kısmen kapsamı- açıklanmakla yetinilmemiş, Bakanlığa tanınan fesih davası açma yetkisine ilişkin eski TK. 274/2 yeniden düzenlenmiş, ayrıca Bakanlığa gerekli düzenlemeleri yapma yetkisi verilmiştir (TK. 274/1,3). Nitekim Bakanlık bu hüküm kapsamında anonim şirket genel kurul toplantılarına katılacak komiserlerin nitelikleri, görev ve yetkileri hakkında bir yönetmelik çıkarmakla yükümlü olduğu gibi, Türk Ticaret Kanunu'nun ticaret şirketlerine ilişkin hükümlerinin tatbikatıyla ilgili olarak tebliğler çıkarmaya da yetkili kılınmıştır. Yine TK. 274/1'e göre Bakanlık tarafından çıkarılacak bu tebliğlere Ticaret Sicili Memurlukları uymakla yükümlüdür.

Bir kere, TK. 274/1 ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığına ticaret şirketlerine ilişkin hükümlerin tatbikatıyla ilgili tebliğ çıkarma konusunda yetki verilmesine yönelik hükmün bir yenilik olmadığını belirtelim. Zira Sanayi ve Ticaret Bakanlığına TK. 274/1 ile tanınan ticaret şirketlerine ilişkin bu yetki, 08.01.1985 tarih ve 3143 sayılı Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevlerin Hakkında (...) Kanun'un¹⁴ 2. maddesinin "*şirketlere ilişkin hizmetleri yürütmek ve bunları denetlemek*" şeklindeki (k) bendi ile esasen önceden verilmiştir. Bu yetki özellikle anonim ve limited şirketlerin kuruluş ve sözleşme değişikliklerine ilişkin olarak İçticaret Genel Müdürlüğünün görevlerini düzenleyen anılan Kanunun 12. maddesinin (h) bendinde aynen "*anonim ve limited şirketlerin kuruluş ve statü değişikliklerine ilişkin işlemleri yapmak, yabancı anonim ve sermayesi paylara ayrılmış şirketlerden memleketimizde şube veya acenta kurmak isteyenlerin işlemlerini yapmak*" ifadeleriyle tekrarlanmış, ayrıca Bakanlığa 33. madde ile de "*Kanunla yerine getirmekle yükümlü olduğu hizmetleri tüzük, yönetmelik, tebliğ, genelge ve diğer idari metinlerle düzenleme konusunda görev ve yetki*" verilmiştir. Nitekim bu hükme dayalı olarak Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca özellikle kuruluş işlemlerine ilişkin bugüne kadar sürekli tebliğler yayınlanmıştır. Anılan nedenlerle TK. 274/1 hükmü ile yeni bir düzenleme getirilmemiş, sadece zaten varolan yetki teyid edilmiştir¹⁵.

14. 18.01.1985 tarih ve 18639 sayılı Resmi Gazete.

15. Nitekim inceleme konumuzu oluşturan Tebliğin giriş kısmında, Tebliğe dayanak olarak sadece TK. 274'e değil, 3143 sayılı Kanunun 33. maddesine de yollama yapılmıştır. Ancak Tebliğde yetkinin ilk kaynağını oluşturan 3143 sayılı Kanunun 2 ve 12. maddelerinden hiç söz edilmemesinin de bir eksiklik olduğunu burada vurgulayalım.

TK. 274 ile teyid edilen bu yetki kapsamında Bakanlıkca çıkarılacak tebliğler, madde metninden de açıkca anlaşılacağı üzere, Ticaret Kanunu'nun ticaret şirketlerine ilişkin hükümlerinin *uygulanması* ile ilgili olacaktır. Bir başka ifade ile Bakanlığa tanınan yetki sadece ve sadece kendi görev alanını ilgilendiren kanunların, bu arada TK. 274/1 uyarınca Ticaret Kanunu'nun uygulanmasını sağlamak ve bu bağlamda yerine getirmekle yükümlü olduğu hizmetlere ilişkin esasları belirlemek üzere yönetmelik, tebliğ, genelge gibi idari işlemler yapabilmekten ibarettir.

Öncelikle belirtelim ki, Bakanlığa TK. 274/1'de olduğu gibi genel ifadelerle kanunun uygulanması amacına yönelik olarak düzenleme yapma yetkisi tanınması kanaatimizce yerinde değildir. Zira 1982 Anayasası uyarınca kanunun uygulanmasına yönelik düzenlemeler yapma yetkisi ilk planda Bakanlar Kuruluna tanınmış ve Bakanlar Kurulunun bu düzenlemeleri Danıştay denetimi altında çıkaracağı tüzüklerle gerçekleştirebileceği öngörülmüştür (m. 115). Anayasanın öngördüğü bu ilkeye, dolayısıyla Anayasa'ya aykırı olarak Bakanlığa yetki tanınması yerinde olmadığı gibi, tanınan bu yetkinin kanunun uygulanması ile sınırlandırılmış olması da pratik açıdan bir anlam ifade etmeyecektir. Bakanlık kendisine tanınan bu yetki kapsamında doğrudan kanun ya da tüzüklerle düzenleme yapılması gereken konularda, üstelik -en azından başlangıçta- Danıştay denetiminden de uzak düzenlemeler yapma yoluna gitmekte, böylece kurallar kademelenmesi ilkesi açık bir biçimde ihlâl edilmektedir. Nitekim Tebliğ hükümlerinin incelenmesi sırasında da görüleceği gibi, tanınan yetki kapsamında yapılan düzenlemelerin bir çoğu, verilen yetkinin amacını aşan, esasen kanun ya da tüzüklerle düzenlenmesi gereken hususlardır. Bununla birlikte tanınan yetki kapsamında dahi Bakanlığın kendi görev alanına ilişkin kanunlara aykırı düzenleme getirmesi mümkün olmadığı gibi, bu kanunların uygulanmasını sağlamak amacını aşarak, daha doğru bir deyimle kendisini kanunkoyucu yerine koyması ve böylece kaynağını bir kanun hükmünde bulmayan yeni düzenlemeler getirmesi de mümkün değildir.

Ayrıca adsız düzenleyici işlemler grubunda yer alan bu Tebliğin içerdiği hükümlerin yukarıda açıklanan kurallar kademelenmesi ilkesi uyarınca Ticaret Kanunu'nun anonim ve limited şirketlere ilişkin hükümlerine aykırı olması elbette düşünülemez. Bu nedenle tebligde öngörülen düzenlemenin yerindeliği ve geçerliliği Ticaret Kanunu'nun anonim ve limited şirketlere ilişkin hükümleri açısından ayrıca bir değerlendirmeye tâbi tutulmalıdır.

III. Tebliğ Hükümlerinin Değerlendirilmesi

Aşağıdaki incelemede sistematik açıdan Tebliğe ilişkin hükümlerin düzenleme sırası aynen gözetilmiş, bu nedenle öncelikle kuruluş işlemleri, ardından da anasözleşme değişikliği işlemleri ele alınmıştır. Tekrarlayalım ki Tebliğde anonim ve limited şirketlere ilişkin hükümler birbirine paralel bir şekilde ve aynı nitelikte düzenleme konusu yapıldığından, incelememizde de bu şirket türleri için bir ayırım gözetilmemiş, bazı istisnai hükümler dışında değerlendirme her iki şirket türü için de ortak yapılmıştır.

1. Kuruluş İşlemleri Açısından

Anonim şirketler açısından ayrıca mahkemece onama şartını arayan TK. 299'u yürürlükten kaldıran yeni düzenleme ile birlikte limited şirketlerin yanısıra anonim şirketlerin kuruluşu da kural olarak¹⁵ üç aşamada gerçekleştirilmektedir. Bunlar sırası ile anasözleşmesinin hazırlanması, imzalanması ve imzaların noterce onaylanması (TK. 279, 505-506); Sanayi ve Ticaret Bakanlığında izin alınması (TK. 280, 509) ve şirket anasözleşmesinin kanunen öngörülen hükümlerinin tescil ve ilân edilmesidir (TK. 300, 510). Şimdi bu aşamalarla ilgili olarak Tebliğ hükümlerini ayrı ayrı inceleyelim.

a. Anasözleşmenin hazırlanması, imzalanması ve imzaların noterce onaylanması

Bir anonim veya limited şirket kuruluşunda TK. 279/1 ve 505 uyarınca yapılması gereken ilk işlem şirket anasözleşmesinin, kanunen aranan unsurları da içerir şekilde (TK. 279, 506) -yazılı biçimde- hazırlanması, kurucularca imzalanması ve bu imzaların noter tarafından onaylanmasıdır. Bu açıdan ilk olarak Tebliğdeki "*sözleşmenin tasdiki*" şeklindeki ifade tarzının hatalı olduğunu

16. Kural olarak diyoruz, çünkü bazı tür anonim şirketler açısından bu üç aşamadan dışında ek bazı izinler veya işlemler öngörülmüştür. Örneğin kuruluş aşamasında halka açılma isteğinde bulunan anonim şirketler için Sanayi ve Ticaret Bakanlığında izin alınmasından sonra, ancak tescilden önce bir de Sermaye Piyasası Kurulunca gerçekleştirilen -esasen izin niteliğindeki- kurul kaydına alınma işlemi ve halka başvuru aşaması vardır (SerPK. 4-10; TK. 281 vd.). Aynı şekilde bankacılık faaliyeti ile uğraşacak anonim şirketler için öncelikle Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığına başvurulacak, izin isteminin Müsteşarlıkca uygun görülmesi halinde Bakanlıktan izin alınacaktır. Banka kuruluşu için son aşamada izin Bakanlar Kurulu tarafından verilir (Bank K. 4, 8). Yine Sermaye Piyasası Kanununa göre faaliyette bulunacak Aracı Kurumlar, Yatırım Ortaklıkları, Yatırım Fonları ve diğer sermaye piyasası kurumlarının kuruluşu -veya faaliyete başlayabilmeleri için- Sermaye Piyasası Kurulundan izin alınması zorunlu olduğu gibi (SerPK. 32-39), banka ve sigorta şirketlerinin yatırım fonu kurmak üzere kurula başvurmaları halinde Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının da görüşü alınacaktır (SerPK. 38/3). Finansal kiralama işleri ile uğraşmak üzere kurulacak anonim şirketlerin kuruluşu da Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Bakanlığın ön iznine tâbidir (FKK. 10/2).

belirtelim. Kanunen zorunlu olan husus sözleşmenin suret olarak tasdiki değil, anasözleşmeyi imzalayan şirket kurucu ortaklarının imzalarının noterlikçe onaylanması, bir başka deyişle sözleşme altındaki imzaların kuruculara -veya temsilcilerine- ait olduğunun teyid edilmesidir.

Bakanlık anasözleşmenin hazırlığına ilişkin olarak, TK. hükümlerine yollama yapmakla yetinecek yerde, sözleşmede bulunması gereken bazı unsurlara özellikle dikkat çekmiş ve bu unsurların ne şekilde düzenleneceğini etraflıca açıklamıştır. Kanaatimizce kısmen hiçbir kanuni dayanağı bulunmayan, kısmen de mevcut kanun hükümlerinin gereksiz tekrarı niteliğinde olan ve tamamıyla aksine davranış halinde "izin verilmeyeceği tehdidi" ile ayakta duran bu düzenlemeyi biraz daha yakından inceleyelim.

aa. Kuruculara ilişkin bilgiler

Tebliğe göre kurucuların ad ve soyadları, adresleri, yabancı uyruklu ortak varsa bunların uyruklarının gösterilmesi zorunludur. Esasen TK.'nun anasözleşmede bulunması gerekli hususları içeren hükümlerinde (TK. 279, 506) anonim ve limited şirketler açısından ¹⁷ kuruculara ilişkin bu unsur açıkça ifade edilmemekle birlikte ¹⁸, ortakların ad ve soyadlarının, adreslerinin, hatta uyruklarının gösterilmesi zorunluluğu doğrudan ortaklık sözleşmesinin niteliğinden kaynaklanmakta, ayrıca örneğin sözleşmenin kurucularca imza edilmesi (TK. 279/1, 505), her ortağın taahhüt ettiği sermayenin nev'i ve pay miktarının gösterilmesi (TK. 279/b.10, 506/3) zorunluluğu ile kurucuların sorumluluğuna ilişkin hükümler (TK. 305 vd.) bu unsura dolaylı da olsa yollama yapmaktadır. Ortakların uyruğunun gösterilmesi yabancı sermayeye ilişkin mevzuat açısından ¹⁹ ayrıca bir zorunluluk olarak değerlendirilebilir.

17. Buna karşılık kolektif ortaklıklar açısından TK. 155'de ortakların adı ve soyadları, ikametgâhları ve tâbiyetlerinin anasözleşmede gösterilmesinin zorunlu olduğu açıkça vurgulanmıştır. Aynı hüküm TK. 246'nın yollaması gereği komandit ortaklıklar açısından da uygulanacaktır. Tebliğde öngörülen kuruculara ilişkin bu bilgiler açısından TK. 155 hükmü burada kıyasen de uygulanabilir.
18. Sözleşmede bulunması gereken hususları düzenleyen TK. 279 ve 506 hükümlerinde kuruculara ilişkin bu bilgilerin, TK. 155'in aksine açıkça anılmamış olması, kanunkoyucunun bu bilgileri aramadığından değil, belki de anonim ortaklığın kuruluşuna ilişkin düzenlemede tedricî kuruluşu esas alan kanunkoyucunun, ortakların sınırsız sayıda olabileceğini düşündüğündendir. Zaten bu bağlamda önemli olan ortaklara ilişkin bilgilerin değil, kuruculara ilişkin bilgilerin anasözleşmede yer almasıdır. Nitekim bkz. DOMANIÇ Hayri, "Anonim Şirket Ana Mukavelesinde Yazılması Gerekli ve Mümkün Unsurlar", Ord. Prof. Dr. Halil Arslanlı'nın Anısına Armağan, İstanbul 1976, 403 dpn. 54; ANSAY Tuğrul, *Anonim Şirketler Hukuku*, 6. Baskı, Ankara 1982, 65; TEKİL Fahiman, *Anonim Şirketler Hukuku*, İstanbul 1993, 77. Ayrıca belirtelim ki ani kuruluşta bütün ortaklar şirket sermayesine katıldıklarından ve anasözleşmeyi imzaladıklarından kurucu sayılırlar (TK. 278/1).
19. Bkz. 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ve bu Kanun kapsamında Türkiye'ye gelecek sermayenin teşvikine ilişkin esasları belirleyen 07.06.1995 tarih ve 95/6990 sayılı Yabancı Sermaye Çerçeve Kararı (RG. 23.07.1995 / 22352).

Kaldı ki limited şirketler açısından sözleşmede bulunması gereken zorunlu hususları açıklayan TK. 506'da ortaklardan hiç söz edilmemekte ise de, tescil ve ilân gerekli hususları düzenleyen TK. 510 ve 511'de açıkca ortakların her birinin ad ve soyadı, ikâmetgahı ve tâbiyetinin de tescil ve ilân edileceği belirtilmiştir. Aynı şekilde TSN.'nin 60 ve 68. maddelerinde bu sefer hem limited, hem de anonim şirketler açısından tescil muamelesinin yapılabilmesi için kurucuların ad ve soyadlarının yanısıra ikâmetgah adresleri ve uyruklarının da ana-sözleşmede gösterilmesi bir zorunluluk olarak aranmıştır. Ayrıca anonim şirketin, ortak olması zorunlu bulunan ilk yönetim kurulu üyelerinin uyruklarının da tescil ve ilân olunacağı açıkca öngörülmüştür (TK. 300/b.8). Dolayısıyla bu düzenlemeler kapsamında Tebliğde kuruculara ilişkin yapılan açıklamanın gereksiz bir tekrar ya da hatırlatmadan öteye bir anlamı olmadığı rahatlıkla söylenebilecektir.

bb. Ticaret unvanının Türkçe olması zorunluluğu

Tebliğde yer alan ticaret unvanına ilişkin açıklamaların büyük bir kısmı da TK.'nin ticaret unvanına ilişkin bazı hükümlerinin kısmi ve gereksiz bir tekrarıdır. Nitekim Tebliğde unvanın şirketin faaliyet konusunu gösterecek şekilde tesbit edilmiş olması (TK. 45/1), tüzel kişi tacirlerin unvanlarının koruma alanının bütün Türkiye'yi kapsadığından tesbit edilen unvanın önceden herhangi bir sicil dairesinde tescil edilmemiş olması (TK. 47/2) ve nihayet unvanın şirketin durumu hakkında üçüncü kişilerde yanlış bir kanaatin meydana gelmesine yol açacak mahiyette veya gerçeğe ve kamu düzenine aykırı olmaması (TK. 48/1) zorunluğuna değinilmiş, bu yönüyle ticaret unvanına ilişkin kanuni düzenleme kısmen tekrarlanmıştır. Buna karşılık yine anonim ve limited şirketlerle ilgili örneğin TK. 45/2, 47/1, 48/2, 3 ve 43 hükümlerinden hiç söz edilmemiştir.

Yukarıda anılan tekrarın dışında Tebliğde ayrıca ticaret unvanına ilişkin özel ve yeni bir düzenleme getirilmiştir. Tebliğin ticaret unvanına ilişkin bu son hükmüne göre ticaret unvanı ve bu unvanda yer alan muhayyel adlar kural olarak Türkçe olmalıdır. Ancak "*şirketin faaliyet konusuna giren mal veya hizmetin tanıtıcı ad veya markasının yabancı dilde olması ya da Türkçe karşılığının bulunmaması hallerinde ve yabancı sermayeli şirketlerde ticaret unvanında yabancı kelime bulunmasına izin verilebilir*" denilerek hangi hallerde yabancı kelime kullanılabileceği de açıklanmıştır.

Tebliğin bu düzenleme şekli yukarıda açıklanan kurallar kademelenmesi ilkesine açıkca aykırıdır. Bir kere ne Ticaret Kanunu'nda ne de başa bir Kanunda ticaret unvanının, özellikle unvanda yeralan fantazi ad veya kelimelerin Türkçe

olmasını zorunlu kılan bir hüküm vardır²⁰. Unvanda yabancı bir adın veya kelimenin kullanılması kural olarak TK. 48/1'in öngördüğü emredici nitelikteki kamu düzenine aykırılık da sayılamaz. Ayrıca belirtelim ki ünvandaki kelimelerin Türkçe olması zorunluluğu 10.04.1926 tarih ve 805 sayılı "İktisadi Müesseselerde Mecburi Türkçe Kullanılması Hakkında Kanun"un kapsamına da girmez. Zira bu Kanun'da sadece Türk uyrukluluğundaki şirket ve müesseselerin Türkiye dahilindeki her türlü muamele, sözleşme, haberleşme, hesap ve defterlerinin Türkçe tutulması öngörülmüş, buna karşılık gerçek kişilere kıyasla, tüzel kişilik sıfatına haiz şirketlerin ticari açıdan adı anlamına gelen ticaret unvanının Türkçe kelimelerden oluşmasına ilişkin bir zorunluluk öngörülmemiştir.

Gerçi unvanda yabancı bir adın veya kelimenin kullanılması bazen üçüncü şahıslarda yanlış kanaat uyandırabilir. Tebliğde de tekrarlanan TK. 48/1 hükmüne göre "*Tacirin hüviyeti ve işletmenin genişlik ve ehemmiyeti yahut mali durumu hakkında üçüncü şahıslarda yanlış bir kanaatin meydana gelmesine mahal verecek mahiyette veya hakikate yahut âmme intizamına aykırı olmamak şartıyla her ticaret unvanına, işletmenin mahiyetini gösteren veya unvanda zikredilen kimselerin hüviyetlerini belirten yahut muhayyel adlardan ibaret olan ilaveler yapılabilir.*". Bu hükümde kanunkoyucu açıkça hangi şartlarla unvana ilaveler yapılabileceğini düzenlemiş, ancak yabancı ad veya kelimelere ilişkin bir sınırlama getirmemiştir. Üçüncü şahıslarda yanlış kanaat uyandıracak nitelikteki yabancı isim veya kelimelerin zaten TK. 48/1 denetimine tâbi olacağı şüphesizdir²¹. Bununla birlikte her yabancı ismin veya kelimenin yanlış kanaat uyandıracığı şeklinde bir yargıya varmak da mümkün değildir. Bu nedenle Tebliğin düzenlemesi kanuna açıkça aykırıdır.

20. Nitekim bu yönde bkz. KARAYALÇIN Yaşar, *Ticaret Hukuku, I. Giriş - Ticari İşletme*, Üçüncü Baskı, Ankara 1968, 373. Yazar ticaret unvanının yeni Türk (Lâtin) harfleri ile yazılabileceğini, ancak firmanın Türkçe kelimelerden teşekkül etmesinin şart olmadığını, hatta bir tacirin birkaç lisana göre tesbit edilen bir firmayı sicile tescil ettirip, kullanabileceğini belirtmektedir. Aynı yönde bkz. POROY Reha, *Ticari İşletme Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 6. Bası, İstanbul 1991, 213; ÇEVİK Orhan Nuri, *Anonim Şirketler*, Gözden geçirilmiş, güncelleştirilmiş 3. Baskı, Ankara 1988, 53. Tebliğin getirdiği düzenlemeden sonrası için bkz. ve karşı. POROY Reha (TEKİNALP Ünal/ ÇAMOĞLU Ersin), *Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku*, Güncelleştirilmiş 6. Bası, İstanbul 1995, N. 487.

Ayrıca bkz. unvanın farklı birden fazla dilden oluşturulabileceğine ilişkin İsviçre Ticaret Sicili Nizamnamesinin 39. maddesi. von STEIGER Fritz (ÇAĞA Tahir), *İsviçre'de Anonim Şirketler Hukuku*, İstanbul 1968, 40. Ancak İsviçre'de birden fazla dilin resmi olarak kullanıldığını ve dolayısıyla anılan 39. maddenin doğrudan bu hususla ilgili olabileceği de gözden uzak tutulmamalıdır.

21. Nitekim Karayalçın bu gerekçeden hareketle suistimalleri önleyecek açık hükümler konuluncaya kadar *haklı bir sebep olmadan* yabancı kelimelerden seçilmiş eklerin bulunduğu bir firmayı "aldatıcı" saymak ve bu gibi firmaların tescil talebini reddetmek gerektiği kanaatindedir. Bkz. KARAYALÇIN, 373.

Ayrıca unvana ek olarak konulabilecek muhayyel adlar ve buna ilişkin sınırlama hakkında bkz. DOMANIÇ Hayri, "*Anonim Şirketler Konusunda Uygulamada ve Ticaret Bakanlığı ile Sanayi Bakanlığı Çevrelerinde Rastlanan Bazı Tereddüt ve Hatalar*", İÜHFM 1976, S. 1-4, 282-283.

Bir an için Sanayi ve Ticaret Bakanlığının bu düzenlemesinin Türkçemizin korunması ve yaygınlaşmasına yönelik olduğu düşünülebilir ve hatta bu çaba takdirle dahi karşılanabilir. Ancak Bakanlığın yetkisini aşarak ve kendisini kanunkoyucunun yerine koyarak bir tebliğ ile hukuki düzenleme yapmak yerine, bu konuda bir yasal değişikliği gerçekleştirici çaba içinde bulunması ve sorunun bu amaçla yasakoyucunun önüne taşınması hem daha yerinde, hem de hukuka uygun olurdu.

Nihayet, yasaya aykırılığın yanısıra, unvanın Türkçe olarak tesbiti zorunluluğunun istisnalarına ilişkin, Bakanlığın genel bir kural koymak yerine bu istisnaları sınırlı bir biçimde saymak yoluna gitmesi ve yabancı kelimelere sadece yukarıda açıklanan üç halde izin vermesi de kanaatimizce yerinde değildir. Bir kere ortakları arasında yabancıların bulunduğu sermaye şirketlerinde unvana yabancı kelimelerin konulabilmesi, Bakanlığın getirdiği bir istisna olmayıp, kanunen dolaylı bir şekilde öngörülen bir imkandır. Nitekim TK. 45'e göre anonim ve limited şirket unvanlarına da ortaklarından birinin ad ve soyadı eklenebilir. Kanunda herhangi bir sınırlama bulunmadığından, doğal olarak adı unvana eklenen ortağın yabancı olması da pekala mümkündür. Aynı şekilde unvana eklenmek istenen kelime veya ismin Türkçe karşılığının bulunmaması halinde yabancı kelimenin kullanılması fiili bir zorunluluktan kaynaklanmaktadır. Nihayet şirketin faaliyet konusuna giren mal veya hizmetin tanıtıcı ad veya markasının yabancı dilde olması şartı da bir istisna olarak değerlendirilemez. Bir ürüne ilişkin yapılan lisans sözleşmesinin en doğal sonucu, o ürünün üretim tekniklerinin yanısıra, ürünün piyasada tanınmış ad veya markasının kullanılmasıdır. Bu yönüyle esasen yabancı kelime kullanılabilmesine ilişkin Bakanlığın getirdiği bir kriter, dolayısıyla bir istisna da yoktur.

Anılan nedenlerle Bakanlığın Türkçe zorunluluğuna ilişkin düzenlemesinin yasal dayanağının bulunmadığı, getirilen istisnaların bir kriterden yoksun olduğu ve esasen anılan istisnaların mevcut sistem kapsamında zaten uygulanabileceği, TK. 48/1'de öngörülen sınırlamalara aykırı olmamak koşulu ile yabancı ad ve kelimelerin de unvanda yer alabileceği kanaatindeyiz.

cc. Şirket merkezinin yanısıra adresinin de gösterilmesi zorunluluğu

TK. 279/b.1 ve TK. 506'ya göre "şirketin merkezinin bulunacağı yer" de anasözleşmeye konulması zorunlu unsurlardan birisidir. Bir anonim veya limited ortaklık fiili veya hukuki bir bağı bulunması kaydı ile²² dilediği yeri kendisine merkez olarak seçebilir. Ortaklık merkezinin sözleşmede belirli bir şehir veya

22. ARSLANLI Halil, *Anonim Şirketler, 1 Umumi Hükümler*, 3. Bası, İstanbul 1960, 29; İMREGÜN Oğuz, *Anonim Ortaklıklar*, Yenilenmiş 4. Bası, İstanbul, 1989, 37.

mülki birlik olarak gösterilmesi gerekli ve yeterlidir. Ayrıca şirket adresinin gösterilmesi zorunluluğu yoktur ²³.

Kanuni düzenlemenin bu yönde olmasına rağmen, Bakanlıkça yayınlanan Tebliğde şirket merkezinin il ve ilçe olarak anasözleşmede gösterilmesinin yanısıra, açık adresinin de anasözleşmeye yazılması zorunluluğu getirilmiştir. Hatta Bakanlık bu açıklama ile de yetinmemiş, anasözleşmenin şirketin merkezine ilişkin maddesinin ne şekilde kaleme alınacağını da göstermiştir. Buna göre anasözleşmenin şirketin merkezine ilişkin maddesi "*Şirketin merkezi dır. Adresi dır. Adres değişikliğinde yeni adres, ticaret siciline tescil ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilân ettirilir ve ayrıca Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na bildirilir. Tescil ve ilân edilmiş adrese yapılan tebliğat şirket'e yapılmış sayılır. Tescil ve ilân edilmiş adresinden ayrılmış olmasına rağmen, yeni adresini süresi içinde tescil ettirmemiş şirket için bu durum fesih sebebi sayılır*" şeklinde olmalıdır. Yine Tebliğe göre aynı merkezde olmak kaydıyla yalnız adres değişikliği için anasözleşmede değişiklik yapmak zorunlu değildir. Merkez değişikliği ise anasözleşme değişikliğini gerektirir.

Şirket merkezi ve adresine ilişkin bu düzenleme de kısmen kanuni hükümlerin tekrarı, kısmen de TK. hükümlerine aykırı yeni bir düzenleme niteliğindedir. Nitekim anasözleşmede şirket merkezinin gösterilmesi gereği kanundan (TK. 279/b.1, 506/b.1) kaynaklanmaktadır. Merkezin sadece il olarak değil ilçe olarak da gösterilmesi, kanunen açıkca öngörülmemiş olmakla birlikte TK. 279/b.1'deki "*merkezin bulunacağı yer*" ibaresinin yorumundan çıkarılabilir ve ayrıca şirketin bağlı olduğu sicil çevresinin belirlenmesi açısından gerekli ve yararlı görülebilir ²⁴. Yine Tebliğde öngörülen anasözleşmede gösterilmiş olması halinde, aynı merkezde olmak kaydı ile şirket adresinin değiştirilmesinin sözleşme değişikliğini gerektirmeyeceği ²⁵, buna karşılık merkez değişikliğinde anasözleşmenin de değiştirilmesinin zorunlu olduğuna ilişkin hükümler (TK. 279, 385 vd., 388/3) kanunen öngörülen mevcut düzenlemenin tekrarından ibarettir.

Mevcut düzenlemeye aykırı olarak getirilen yeni hüküm ise anasözleşmede merkezin yanısıra şirketin adresinin de gösterilmesi zorunluluğuna ilişkindir.

23. ARSLANLI, 29; İMREGÜN, Anonim Ortaklıklar, 38; v. STEIGER (ÇAĞA), 45; ayrıca bkz. ÇAMOĞLU (POROY/TEKİNALP), N. 204; ERİŞ Gönen; *Anonim Şirketler Hukuku*, Ankara 1995, 91; TEKİL, 73.

24. Nitekim DOMANIÇ Hayri, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi II, Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması*, İstanbul 1988, 147.

25. ARSLANLI, 29; karşı ARSLANLI Halil/DOMANIÇ Hayri, *TTK Şerhi III - Limited Şirketler Hukuku ve Uygulaması*, İstanbul 1989, 98; PULAŞLI Hasan, *Şirketler Hukuku*, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş İkinci Baskı, Konya 1995, 536.

Hatta yeni düzenlemede adresin anasözleşmede gösterilmesi gereği ile de yetinilmemiş, kuruluş izninin verilmesi açısından Tebliğde öngörülen örnek şirket merkezine ilişkin maddeye, adres değişikliklerinin -anasözleşmeyi değiştirmeksizin- tescil ve ilânı, bu arada Bakanlığa bildirimünün zorunlu olduğuna, süresinde tescil yapılmaması halinde eski adrese yapılacak tebliğatların geçerli olacağına ilişkin hükümlerin konulması öngörülmüş, nihayet adres değişikliğine rağmen yeni adresin süresi içerisinde tescil edilmemiş olmasının bir fesih sebebi sayılacağı yönündeki hükmün de maddeye eklenmesi şeklinde yeni bir düzenleme getirilmiştir.

Bütün bu düzenlemeleri anlamlandırmak ve öngörülen şekilde ortaklık merkezine ilişkin anasözleşme maddesine kanuni bir dayanak bulmak mümkün değildir. Bu haliyle Tebliğ hükmü Ticaret Kanunu'nun yanısıra Tebligat Kanunu'nun tebligat esaslarına ilişkin hükümlerine de (TebK. 8 vd., özellikle 12, 13, 21, 28 vd., 35) aykırıdır. Kanunkoyucu gerek Tebligat Kanunu'nda, gerek ihtiyaç duyulan hallerde diğer bazı özel kanunlarda²⁶ tebliğatin ne şekilde ve nerede yapılacağını açıkca düzenlemiştir²⁷. Özel bir kanuni düzenlemeye ihtiyaç duyulan bir hususun, bu şekilde zorlama yolu ile anasözleşmeye konulmasının da kanaatimizce hukuki hiçbir anlamı yoktur.

Gerçi 06.06.1985 tarih ve 3220 sayılı Kanun'la²⁸ Tebligat Kanunu'nda değişiklik yapılmış, bu arada 35. maddeye eklenen yeni bir fıkra ile ticaret sicillerine verilen adreslerdeki değişiklikler hakkında da Tebligat Kanunu'nun 35. maddesi hükümlerinin uygulanacağı kabul edilmiştir. Dolayısıyla bu maddeye göre kuruluş aşamasında veya sonradan ticaret siciline bildirilen adreslerdeki değişikliklerin de, yeniden sicile bildirilmesi zorunludur. Ancak bu aşamada şirket adreslerinin tescilinin zorunlu olup olmadığı sorunu karşımıza çıkmaktadır.

Bilindiği gibi nelerin ticaret siciline tescil edileceği hususu genel bir hükümle topluca düzenlenmemiş, ilgili mevzuatta yeri geldikçe tescili gereken hususlar tek tek gösterilmiştir. Ancak açıkca belirtilmelidir ki, kanunlarda veya Ticaret Sicili Nizamnamesi'nde gösterilen hususlar dışında kalan konular, ticaret

26. Örneğin düzeltme hakkına ilişkin ihtarnamenin, keşidecinin adres değişikliğini bildirmediği takdirde eski adresine yapılabileceğini öngören 3167 sayılı Çek Kanunu'nun 12. maddesi. Bu düzenlemeye ilişkin değerlendirme için bkz. MOROĞLU Erdoğan/MUŞUL Timuçin, *Tebliğat Hukuku*, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. Bası, İstanbul 1990, 97 vd.

27. Bkz. geniş bilgi için MOROĞLU/MUŞUL, 39 vd. özellikle 55 vd.

28. 15.06.1985 tarih ve 18785 sayılı Resmi Gazete.

siciline kaydolunamaz (TSN. 27/1) ²⁹. Aynı şekilde kanunda veya TSN'nde gösterilmeyen bir hususun başkaca yollarla tescili zorunluluğu da getirilemez.

Gerek anonim ve limited şirket anasözleşmelerinde bulunması gereken unsurları açıklayan kanun maddelerinde (TK. 279, 506), gerek bu şirketlere ilişkin tescil ve ilânı gerekli hususları gösteren maddelerde (TK. 300, 303/2, 511) sadece şirket merkezinden söz edilmekte ise de, tescili gerekli hususları gösteren TSN.'nin 16/1 ile 29/1 hükmünde adreslerin de tescil edilmesi gereğine açıkça değinilmiştir. TSN. 33'e göre aynı sicil çevresi içerisindeki adres değişikliklerinin de ayrıca tescili zorunludur ³⁰.

Ancak Tebligat Kanunu'nun 35. maddesi kapsamında dahi adres değişikliği sicile bildirilmediği takdirde eski adrese yapılacak tebligat doğrudan geçerli sayılmamış, bu durumda tebliğin ne şekilde yapılacağı özel olarak düzenlenmiştir. Anılan hükme göre adres değişikliğinin bildirilmemesi halinde eski adrese tebligat yapılması, ancak yeni adresin tebliğ memurunca tesbit edilememiş olması halinde mümkündür. Bir başka deyişle yeni adresin tesbiti noktasında en azından tebliğ memurunca bir çaba gösterilecektir. Buna rağmen adresin tesbit edilememesi halinde ise tebliğ evrakı çıkaran mercie iade olunacak ve başkaca bir adres bildirilmediği sürece tebligat TebK. 35/2-3 hükümleri kapsamında gerçekleştirilecektir ³¹. Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Tebligat Kanunu ve TSN. 33 hükümleri kapsamında değişen adresin ticaret siciline bildirilmesi zorunluluğu kabul edilmiş ve bu zorunluluğun yerine getirilmemesi halinde TebK. 35 uyarınca geçerli bir biçimde eski adrese tebligat yapılabileceği öngörülmüşse de, anasözleşmede şirket adresinin gösterilmesine ilişkin bir kanuni hüküm bulunmadığı gibi, adres değişikliklerinin Sicile bildirilmemiş olmasının hukuki sonucu da Tebliğde düzenlendiği gibi doğrudan eski adrese yapılan tebliğin geçerliliği değildir.

Nihayet tescil ve ilân edilmiş adreslerdeki değişikliğinin süresi içinde tescil edilmemiş olmasının zorlama yolu ile sözleşmeye eklenecek bir maddede fesih nedeni olarak gösterilmesinin de hukuki bir dayanağı ve anlamı yoktur. Öncelikle belirtelim ki, ancak kanunen ilânı emredilen hususlar ilân edilir (TSN. 101) ³². Yukarıda açıklanan TSN. hükümleri kapsamında şirket adresinin sicile

29. Bkz. ARKAN Sabih, *Ticari İşletme Hukuku*, Ankara 1993, 221/222; tescile tâbi hususlar açısından ayrıca bkz. KARAYALÇIN, 292 vd.

30. İsviçre hukuku açısından aynı yönde bkz. İsviçre Ticaret Sicili Nizamnamesi 43; v. STEIGER (ÇAĞA), 45.

31. Bkz. MOROĞLU/MUŞUL, 57 vd., 60.

32. Sicile tescil edilen husulardan hangilerinin ilân edileceğine ilişkin ne TK.'nda, ne de TSN.'nde genel anlamda açık bir hüküm mevcuttur. Ticaret Kanunu'nun bazı maddelerinde hem tescil, hem de ilândan, bazılarında ise sadece tescilden söz edilmiştir. Bkz. KARAYALÇIN, 305; ARKAN, 226/227.

bildirilmesi ve tescili zorunlu ise de, şirket adresinin anasözleşmeye yazılmasını ve diğer anasözleşme maddeleri ile birlikte ilânını zorunlu kılan emredici bir hüküm Ticaret Kanunu'nda bulunmamaktadır. Ayrıca adrese ilişkin olarak gerçekleşebilecek değişikliklerin de tescili zorunlu olmakla birlikte (TSN. 33), bu tescil yükümlülüğünün yerine getirilmemesinin yaptırımını yine Ticaret Kanunu'nda açıkça öngörülmüştür. Bu yaptırım da TK. 35 uyarınca Ticaret Sicili Memuru'nun tescile davet prosedürünü uygulamaya sokmasıdır, yoksa tescil yükümlülüğünü yerine getirmeyen bir şirketin feshi değil. Kaldı ki Bakanlığın bu tür bir düzenleme ile kimin menfaatlerini ve hangi amaçla koruduğu da belli değildir. Basit bir ihmal sonucu TK. 32'de öngörülen onbeş günlük tescil süresinin geçirilmesini fesih sebebi sayarak şirketin tasfiye edilmesi gerektiği sonucuna varmak, ne şirket alacaklıları, ne de şirket ortaklarının yararına değildir. Nihayet Bakanlığın bu konuda herhangi bir denetim yetkisinin de bulunmadığını, bu şekilde bir fesih nedeni öngörülmesinin TK. 274/1 ile Bakanlığa tanınan denetim yetkisinin kapsamı içerisinde değerlendirilemeyeceğini belirtelim³³.

Bütün bu gerekçelerle Tebliğde şirket adresine ilişkin olarak getirilen düzenlemenin kabulü kanaatimizce mümkün değildir³⁴. Ayrıca Tebliğin yayınlanma tarihine kadar kurulan şirketlerin anasözleşmelerinde bu yönde bir hüküm bulunmadığından, düzenlemenin yasal olmaması bir yana, Bakanlıkca Tebliğ hükümlerinin katı bir şekilde uygulanması halinde, Tebliğden önce ve sonra kurulan şirketler arasında garip bir uygulama farklılığı meydana getirilecektir ki, böyle bir sonuç hukukun yeknesaklığı ilkesi ile de bağdaşmaz.

dd. Faaliyet konusuna ilişkin sınırlamalar

Anonim ve limited şirket anasözleşmelerinde, şirketin faaliyet konusunun da ayrıca gösterilmesi kanun gereğidir (TK. 279/b.2, 506/b.2). Gerek anonim,

33. Gerçi 559 sayılı KHK ile değiştirilen TK. 274 ile Bakanlığa kanun ve kamu düzenine aykırı işlem ve faaliyetlerin yanı sıra, esas sözleşme hükümlerine aykırılık halinde de fesih davası açılması hakkı tanınmıştır. Ancak bu düzenleme şekli de yerinde değildir. Zira esas sözleşme hükümlerine aykırılık olsa olsa mevcut pay sahiplerine alınan bir genel kurul kararının iptalini (TK. 381 vd.) veya aykırı faaliyette bulunan yönetici ve denetçilerin sorumluluğunu talep etme hakkı sağlar (TK. 336 vd., 358-359). Aynı şekilde esas sözleşmeye aykırılık nedeniyle bir zarar görmeleri olasılığının bulunmaması ya da çok zayıf olması bir yana, menfaatleri zedelenen alacaklıların da sorumluluk davası açma hakları mevcuttur. Bundan daha ileri gidilerek esas sözleşmeye aykırı işlemlerden dolayı, hatta kendi menfaatlerini korumayan ortakların yerine geçecek biçimde, şirketin feshini talep etme hakkının tanınması, Bakanlığa verilen denetim yetkisinin sınırlarını aşan bir düzenlemedir. Kanaatimizce buradaki "anasözleşmeye aykırılık" kavramı, TK. 274/2'nin değişiklikten önceki hali ile anlamlandırılmalı, yani Bakanlığa anasözleşmeye herhangi bir basit aykırılık halinde değil, sadece anasözleşmede yer alan şirket faaliyet konusuna aykırılık halinde fesih davası açma hakkı tanınmalıdır. Bkz. ve karşı. TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), N. 1557.

34. Sonuçta aynı yönde bkz. ve karşı. TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), N. 1557.

gerek limited şirketler, anasözleşmede şirketin faaliyet konusunun sınırları açıkça gösterilmiş olmak şartıyla (TK. 271/2, 503/3), kanunen yasak olmayan her türlü iktisadi maksat ve konular için kurulabilirler (TK. 271/1, 503/3)³⁵.

Tebliğin konuya ilişkin düzenlemesine göre de anasözleşmeye şirketin gerçekten faaliyet göstereceği en azından sektör bazında belli bir konu yazılmaktadır. TK. 137 uyarınca ticaret şirketlerinin haklardan yararlanma ehliyeti ana sözleşmelerinde yazılı işletme konusu ile sınırlı olduğundan³⁶, şirketin hak ehliyetinin sınırlarının belirlenebilmesi için faaliyet konusunun anasözleşmede gösterilmesi zorunludur. Ancak Tebliğde faaliyet konusuna ilişkin anasözleşme hükmüne sınırlama getirilmiş ve her konuyu kapsayacak şekilde bir ana sözleşme düzenlenemeyeceği belirtilmiştir. Hatta bununla da yetinilmeyerek, şirketin anasözleşmesine yazılacak amaç ve konuların ticaret unvanında gösterilen konu ile sınırlı olduğu, bir başka ifade ile unvanda yazılı faaliyet konusunun dışında anasözleşmede başkaca faaliyet konularının gösterilemeyeceği kabul edilmiştir.

Faaliyet konusuna ilişkin bu sınırlama da Ticaret Kanunu'na açıkça aykırıdır. Anonim ve limited şirketler kanunen yasak olmayan her türlü iktisadi maksat ve konu için kurulabilirler (TK. 271/1, 503/3). Limited şirketlere ilişkin TK. 503/3 ve bazı özel düzenlemeler dışında³⁷ kurucular şirketin faaliyet konusunu, sınırlarını göstermek kaydı ile (TK. 271/2) serbestçe belirleyebilirler. Bir başka ifade ile şirketin faaliyet konusunun seçilmesine ilişkin tam bir irade serbestisi vardır. Ayrıca anasözleşmedeki faaliyet konusunun, tek bir konu ile sınırlandırılması kanunkoyucunun amacı dışında, TK. 279/b.2'nin lafzına da aykırıdır. Zira anılan hükme göre esas mukaveleye "*şirketin maksadiyle mevzuunu teşkil eden muamelelerin nev'i ve mahiyeti*" yazılır. Bu bağlamda şirketin faaliyetinin tek bir konu ile sınırlanması sözkonusu değildir, tam tersine kanunkoyucu şirketin konusuna giren muamelelerin nev'i ve mahiyetinin ayrıca

35. Belirtelim ki, TK. 503'de limited şirketlerin sadece sigortacılık yapamayacağından söz edilmişse de, bir çok özel kanunda belirli konularla uğraşmak üzere kurulacak şirketin türü anonim şirket olarak belirlenmiştir. Örneğin bankacılık (BankK. 5), finansal kiralama (FKK. 10), aracı kurum ve yatırım ortaklığı sıfatı ile sermaye piyasası faaliyetlerinde (SerPK. 33, 36) bulunacak şirketlerin anonim şirket olarak kurulmaları zorunludur. Dolayısıyla limited şirketler sigortacılığın yanısıra özel kanunlarda öngörülen bu konularda da faaliyet gösteremezler.

36. Sorun anonim ve limited şirketler açısından tartışmasız olmakla birlikte, kolektif ve komandit ortaklıklar açısından tartışmalıdır. Nitekim İmregün TK. 137 ile ticaret şirketleri açısından getirilen, medeni haklardan yararlanma ehliyetinin "anasözleşmede yazılı faaliyet konusu" ile sınırlı olduğuna ilişkin düzenlemenin özellikle kolektif ve bu arada adi komandit ortaklıklar açısından uygulanamayacağını savunmaktadır. Sorun ve tartışma için bkz. sadece İMREGÜN Oğuz, *Kollektif, Komandit ve Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Ortaklıklar*, İstanbul 1989, 23-28 ve 145.

37. Bkz. yukarıda dpn. 35.

ve açıkça yazılmasını şart olarak öngörmektedir. Anasözleşmede açıkça yazılı olmak kaydı ile bir anonim ve limited şirketin aynı anda birden fazla konu ile uğraşmasında herhangi bir sakınca da yoktur³⁸.

Bakanlıkça yapılan bu düzenleme kaynağını uygulamada karşılaşılan sorunlardan almaktadır. Gerçekten uygulamada kurucular TK. 137 sınırlamasını dolanmak ve ileride ihtiyaç duyulduğunda faaliyet konusuna ilişkin sözleşme değişikliği zorunluluğundan ve işlemlerinden kurtulmak amacı ile akla gelebilecek her türlü faaliyet konusunu daha kuruluş aşamasında anasözleşmeye yazmaktadırlar. Böyle bir tavrı tasvip etmek elbette mümkün değildir. Ancak tepki niteliğinde getirilen ve üstelik yasal dayanağı bulunmayan bir düzenleme ile şirketin faaliyet konusuna ilişkin anasözleşme maddesine ancak unvanda gösterilen tek konunun yazılabileceği yönünde bir sınırlama getirilmesi de kabul edilemez. Aksi takdirde her faaliyet konusuna ilişkin olarak ayrı bir şirket kurmak zorunluluğu ile karşı karşıya gelinecektir ki, böyle bir düzenleme, kanunkoyucunun iradesi ile hiçbir zaman bağdaşamayacağı gibi, pratik ihtiyaçlara da tamamiyle aykırı olacaktır.

Ayrıca işletmenin konusuna dahil bütün faaliyetlerin unvanda yer alması da fiilen mümkün değildir. Buna rağmen ticaret unvanında tek bir konu yerine, anasözleşmede yeralan birden fazla konunun gösterilmesi, böylece Bakanlıkça getirilen faaliyet konusuna ilişkin sınırlamanın belirli bir ölçüde aşılması mümkündür. Yine şirket adresine ilişkin açıklamalarımızda değindiğimiz gibi³⁹, bu Tebliğin yürürlüğe girdiği tarihe kadar kurulmuş olan şirketler ile yeni kurulacak şirketler arasında eşitlik ilkesine aykırı bir uygulama ile karşı karşıya gelinecektir.

Anılan nedenlerle Bakanlığın getirdiği anasözleşmede yer alması gereken faaliyet konusuna ilişkin bu sınırlamanın da yasal dayanaktan yoksun olduğu gibi, amacını aşan bir düzenleme olduğu kanaatindeyiz.

ee. Esas sermaye hakkındaki hükümler

Bilindiği gibi TK. 285/1'de yapılan değişiklik ve TK. 288 hükmünün yürürlükten kaldırılması ile, anonim şirketin ani kuruluşunda -ve sermaye artırı-

38. ARSLANLI/DOMANIÇ, 96; DOMANIÇ, Arslanlı Armağanı, 310, 317; DOMANIÇ, TTK Şerhi II, 152; İMREGÜN, Anonim Ortaklıklar, 39; ERİŞ, 91; ayrıca bkz. ÇEVİK, 108. Tebliğin getirdiği yeni düzenlemenin yasal olup olmadığına değinmeksizin, sadece ultra vires ilkesine uygun, yerinde bir düzenleme olduğu yönünde bkz. ve karşı. POROY (TEKİNALP/ÇAMOĞLU), N. 487.

39. Bkz. yukarıda III, 1, a, cc.

mında- taahhüt edilen nakid sermayenin dörtte birinin ödenmesi zorunluluğu ve ödenen bu bedelin kuruluş aşamasında bankaya tevdi edilmesi yükümlülüğü sona ermiştir. Artık kuruluş ve sermaye artırımını işlemlerinin tamamlanabilmesi için esas sermayenin tamamının TK. 285/1 uyarınca muvazaadan ari olarak ⁴⁰ taahhüt edilmesi yeterli olacak, buna ek olarak -özel hükümler saklı kalmak kaydı ile ⁴¹ - nakid sermayenin kısmen dahi ödenmesi gerekmeyecektir. Aynı şekilde TK. 285/1 ile 288 hükmünün değişiklikten önce limited şirketler hakkında da uygulanmasının yerinde olup olmadığı tartışması bir yana ⁴², limited şirketler açısından da artık taahhüd edilen sermayenin -kuruluş ve sermaye artırımını sırasında- kısmen ödenmesi yükümlülüğünün bulunmadığını belirtelim. Yukarıda da değindiğimiz gibi Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca tarafımızdan değerlendirilen bu Tebliği çıkartmaya yönelten nedenlerden biri de Ticaret Kanunu'nda yapılan kısmi ödemenin kaldırılmasına ilişkin bu değişikliktir. Nedense yeni düzenleme

40. Belirtelim ki TK. 285/1'de şirket sermayesine ilişkin yeğane şart olarak aranan sermayenin tamamının "muvazaadan ari olarak taahhüt edilmesi" ile ne kastedildiği anlaşılamamaktadır. Sermayenin tamamının taahhüt edilip edilmediği ani kuruluşta ana sözleşme aracılığı ile, tedrici kuruluşta ise Sermaye Piyasası Kurulunca kurul kaydına alma ve satış sonrası yapılan denetim sonucu tesbit olunabilecektir. Ancak bu taahhüdün muvazaadan ari olarak gerçekleşip gerçekleşmediğinin araştırılmasının ne şekilde ve hangi yönde yapılacağı belli değildir. Kanaatimizce şirket sermayesinin taahhüdünde hukuki-teknik anlamda bir muvazaadan söz etmek mümkün değildir. Şirket akdinde iki taraflı bir sözleşme olmadığı için taahhütte bulunanların sonradan bu taahhütlerinin muvazaa gerekçesine dayalı olarak hüküm doğurmayacağına yada başkaca bir akdin hüküm doğurması hususunda anlaşma yapıldığını ileri sürmeleri mümkün değildir. Bu bağlamda taahhütte bulunan ortakların ekonomik durumlarının, taahhütlerini ifa için yerinde olup olmadığı şeklinde bir araştırmanın yapılması da anlamsız ve hatta imkansızdır. Bir diğer ihtimal buradaki muvazaanın taahhütte bulunan ortağın bu taahhüdü üçüncü bir kişi hesabına yapmasıdır ki, bu durumda da kurucuların sorumluluğuna ilişkin hükümler devreye girecektir (TK. 278/3, 305 vd.). Son bir yaklaşımla bu düzenleme kapsamında gerçek ortak sayısının beş kişi olmasının sağlanmak istendiği, bir başka deyişle uygulamada "saman adamlar" olarak nitelendirilen kişilerin ortaklığa katılmalarının engellenmek istendiği düşünülebilir (bu konuda bkz. ayrıca İMREGÜN, Anonim Ortaklıklar, 29). Kanaatimizce kuruluşta bu yönde bir incelemenin yapılması da mümkün değildir. Pay oranları ne olursa olsun beş kurucu ortağın bulunması anonim şirketin kuruluşu için yeterlidir. Pay sahiplerinin sayısının sonradan beşten aşağı düşmesi ise bir fesih nedenidir (TK. 435). Bu nedenlerle muvazaadan ari taahhüden kasdın ne olduğu anlaşılamamaktadır.
41. Hemen değinelim ki bir çok konuda faaliyet gösterecek anonim şirketler açısından kanunkoyucu ödenmesi gereken bir asgari sermaye şartı aranmıştır. Örneğin ödenmiş sermaye bankalar ve özel finans kurumlarında bir trilyon (BankK.5/1-d, ÖFKHK. 3), sigorta ve reasürans şirketlerinde ikiyüz milyar (7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu 2/2c), aracı kurumlar için, halka arza aracılık edeceklerde on, alım-satım aracılık edeceklerde beş milyar (SerPK. 33, SPK Seri V,19 No'lu Teblig. 9, 10), finansal kiralama şirketlerinin bir milyar (FKK. 11/1) TL'sından aşağı olamaz. Halka açık anonim ortaklıklarda da SPK. 7/3 uyarınca, halka arzolan payların bedellerinin nakden ve peşinen ödenmesi zorunludur.
42. Değişikliğe kadar olan Sanayi ve Ticaret Bakanlığı uygulamasında anonim şirketlerin yanısıra, limited şirketler açısından da taahhüd edilen nakid sermayenin 1/4'ünün ödenmesi, kuruluş ve sermaye artırımını izinlerinin bir ön şartı olarak aranmıştır. Ancak Ticaret Kanunu'nun limited şirketlere ilişkin hükümleri arasında TK. 285/1 ile 288'e yollama yapan bir hüküm bulunmadığı gibi, nakid sermayenin belirli bir bölümünün ödenmesini zorunlu kılan limited şirketlere ilişkin doğrudan bir hüküm de yoktur. Bkz. ARSLANLI/DOMANIÇ, 113.

Bakanlıkca endişe ile karşılanmış ve değişiklik ile birlikte gerçekleştiği varsayılan hukuk boşluğu bu Tebliğ ile giderilmeye çalışılmıştır. Nitekim Tebliğde değişikliğe yollama yapıldıktan sonra, bu endişe özellikle "*Ancak T. Ticaret Kanunu'nun 288 inci maddesinin kaldırılması şirket sermayesinin ödenmeyeceği anlamına gelmemektedir.*" cümlesi ile ifade edilmiş ve gerek kuruluş ve gerek sermaye artırımında esas sermayeye ilişkin sorunlar bu endişeden hareketle en geniş şekilde kaleme alınmıştır. Şimdi Tebliğde yer alan esas sermayeye ilişkin bu hükümleri inceleyelim.

Tebliğin düzenlemesine göre bir kere şirket sermayesinin asgari beş milyar veya beşyüz milyon TL olarak belirlenmesi yeterli olmayıp, ayrıca esas sermayenin şirketin amaç ve konusuyla mütenasip olarak tesbit edilmesi gerekecektir. Başka bir ifade ile Bakanlık şirket sermayesinin yeterli olmadığı gerekçesine dayanarak kuruluşa izin vermekten kaçınabilir. Kanaatimizce Bakanlığın bu konuda bir inceleme yetkisi yoktur⁴³. Kanunen öngörülen asgari

43. Burada Bakanlığın yapacağı incelemenin ne yönde olacağı hususunun yapılan değişiklikten önce tartışmalı olduğunu belirtelim (tartışma için özellikle bkz. GÖLE Celal; "*Anonim Ortaklıklarda Ticaret Bakanlığının İzni ve Danıştay*", Batider 1970, C. X, S. 2, 443 vd.). Nitekim bazı yazarlar hukuki incelemenin Mahkeme ve Ticaret Sicili tarafından yapıldığını -veya yapılması gerektiğini- ileri sürerek, Bakanlığın şirket kuruluşu ve anasözleşme değişikliklerine ilişkin görev ve yetkisinin ekonomik açıdan olabileceğini, bu anlamda kurulması öngörülen anonim ortaklığın ülkenin ekonomik yaşamına uygunluk ve yararlılık derecesinin araştırılması gerektiğini ileri sürmüşlerdir (Bkz. ARSLANLI, 47/48; ARSLANLI/DOMANIÇ, 133-135; İMREGÜN, Anonim Ortaklıklar, 12/13, 54, ayrıca 432/433; ANSAY, 59/60; GÖLE, Batider 1979, 448 vd, 450/451). Bazı yazarlar ise TK. 280/2'nin "*İktisat ve Ticaret Vekâleti esas mukavelenin kanunun müfessir hükümlerinden ayrıldığını ileri sürerek izinden imtina edemez*" şeklindeki ifade tarzından hareketle, Bakanlıkça yapılacak incelemenin de hukuki açıdan olacağını, anasözleşmenin kanuni düzenlemeye aykırı olup olmadığını incelenmesinin Bakanlığın yetki ve görev alanına girdiğini kabul etmektedirler [Bkz. DOMANIÇ, TTK Şerhi II, 245 vd.; ERİŞ, 95; ayrıca bkz. POROY (TEKİNALP/ÇAMOĞLU), N. 490; PULAŞLI, 194/195]. Uygulamada ise Bakanlık incelemesini anasözleşmenin emredici hükümlere aykırı olup olmadığı açısından yapmakta, hatta kullanılan kelime ve ibarelerin Bakanlıkca yayımlanan örnek anasözleşmeye uygun olup olmadığını araştırmakla yetinmektedir (Bkz. İMREGÜN, Anonim Ortaklıklar, 55).

Bir an için değişiklikle birlikte Mahkemece inceleme ve onama safhası kaldırıldığından Bakanlıkça yapılacak incelemenin zorunlu olarak hukuki olacağı, dolayısıyla bu bağlamda artık tartışmanın sona ereceği düşünülebilirse de [nitekim bu yönde bkz. POROY (TEKİNALP/ÇAMOĞLU), N. 490], Bakanlıkca incelemeden sonra kuruluş ve sözleşme değişikliklerinin tescili aşamasında Ticaret Sicili tarafından da inceleme yapılması zorunlu olduğundan (TK. 34/2), hangi kurumun ne yönde inceleme yapacağı sorunu güncelliğini yine koruyacaktır. Artık önceki düzenlemenin aksine Bakanlık izninden geçmiş ve Mahkemece onanmış bir anasözleşmenin bir de Ticaret Sicili Memurluğunca incelenmesi gibi bir çelişki ile karşılaşılacaksa da [Bkz. İMREGÜN, Anonim Ortaklıklar, 58; POROY (TEKİNALP/ÇAMOĞLU), N. 497; PULAŞLI, 196; karşı. ARSLANLI, 70/71; ANSAY, 62], burada sicil memurunun incelemesinin TK. 34/2 uyarınca hukuki olacağı pekala savunulabilecektir. Nitekim TK. 34/2'deki hükmün mahkeme onamasına tâbi olmayan ortaklıklar için geçerli olduğunu belirten İmregün'ün bu ifadesinden, pekala dolaylı olarak sicil memurunun yeni düzenleme kapsamında yapacağı incelemenin de hukuki olması gerektiği sonucuna varılabilir (Bkz. İMREGÜN, Anonim Ortaklıklar, 58).

Bu tartışmaya rağmen Bakanlığın inceleme yetki ve görevinin ister ekonomik, ister hukuki açıdan olduğu savunulsun, kanaatimizce bu denetim kapsamına hiç bir zaman ortaklık sözleşmesinde kararlaştırılan ve kanunen öngörülen asgari şartta uygun sermayenin, şirketin amaç ve konusu ile mütenasip olup olmadığını değerlendirme yetkisi girmez.

sermaye şartının yerine getirilmiş olması yeterli olmalıdır. Kanunda öngörülen asgari sermaye şartı yerine getirilmek kaydı ile şirket sermayesinin ne kadar olması gerektiğine Bakanlık değil, kurucu ortaklar karar verecektir. Aynı şekilde sermayenin yetersiz kalması halinde sermaye artırımına gidilip gidilmemesine ve artırılabilecek sermayenin ne kadar olacağına da yine şirket ortakları karar verebilir. Aksi takdirde kanunen asgari sermaye şartı öngörülmesinin veya sermaye artırımına ilişkin özel düzenleme yapılmasının bir anlamı kalmayacaktır. Bu hüküm, belki zaman içerisinde paranın değer kaybetmesi ile birlikte, kanunen öngörülen asgari sermayenin yetersiz kalmasına karşı bir tedbir olarak düşünülmüş olabilir. Nitekim kanuni değişikliğe kadar olan dönemde Bakanlık bu yönde bir takdir yetkisini sürekli kullanmıştır. Ancak önceki düzenlemenin aksine, yeni düzenleme ile birlikte Bakanlar Kuruluna asgari sermayeyi on katına kadar artırma yetkisi de tanındığından (TK. 272), artık ihtiyaç duyulduğunda bu yönde bir düzenleme kanunkoyucunun verdiği yetkiye dayanarak ancak Bakanlar Kurulu tarafından yapılabilecektir. Dolayısıyla Bakanlığın sözleşmede öngörülen sermaye miktarını tartışma konusu yapma görev ve yetkisi yoktur. Aksine davranış Bakanlığa tanınan izin verme görev ve yetkisinin kötüye kullanılması anlamını taşıyacaktır.

Esas sermayeye ilişkin olarak Tebliğde öngörülen ikinci düzenleme bu konudaki anasözleşme maddesinin ne şekilde kaleme alınacağına ilişkindir. Tebliğ hükümlerine göre anasözleşmenin sermayeye ilişkin maddesinde, sermayenin muvazaadan arı şekilde tamamen taahhüt edildiği ve nakdi sermayenin 1/4 ünün ödendiği veya şirket kuruluşunun tescili tarihinden itibaren en geç üç ay içerisinde, kalanının da en geç üç yıl içerisinde olmak üzere şirkete ödenme zamanı belirtilecektir. Bu düzenlemeye dayanak olarak da anasözleşmede bulunması zorunlu unsurları sayan TK. 279 ile 506 hükmü gösterilmektedir.

Gerçekten Ticaret Kanunu'nun 279. maddesine göre, anonim ortaklıkta her ortağın koymayı taahhüt ettiği sermayenin nev'i ve miktarının yanısıra, bu sermayenin ödenme suret ve şartlarının da (TK. 279/b.3) anasözleşmede gösterilmesi zorunludur. Ayrıca TK. 285/1 ile 288 hükmünün kaldırılmasına paralel olarak yapılan yeni düzenlemede TK. 300/b.4'de değiştirilmiş ve hükme "*sermayeye mahsuben ödenen meblağ*" yerine, "*sermayenin ödeme suret ve şartları*" kelimeleri eklenmiştir. Limited şirketlere ilişkin hükümlerde ise sermayenin ödenme şartları ve zamanına ilişkin benzer bir düzenleme yoktur (TK. 506, 510, 511). Buna rağmen kurucu ortaklar şirket sermayesinin ne şekilde ödeneceğini anasözleşmeye konulacak bir hükümle kararlaştırabilecekleri

gibi, yine anasözleşmeye konulacak bir hükümle sermayenin ödenme şekil ve şartlarını belirleme konusunda şirket genel kuruluna / ortaklar kuruluna veya şirket yönetim kuruluna / müdürlerine de yetki verebilirler (TK. 406)⁴⁴. Ancak bütün bu açıklamalara rağmen kanunda sermayenin ödenmesi açısından herhangi bir süre sınırlaması getirilmediğini de belirtelim

Şirketin ne kadar sermayeye ihtiyaç duyacağını yanısıra, ne zaman sermayeye ihtiyaç duyacağını elbette ilk planda şirket kurucu ortakları veya yöneticileri bilebilirler. Dolayısıyla sermayenin ne zaman ödeneceğine karar vermek yetkisi de doğal olarak şirket ortaklarına veya yöneticilerine ait olmalıdır. Bakanlığın Tebliğ hükmü ile sermayenin ödenme zamanına ilişkin anasözleşmelere müdahale etmesinin bu bağlamda yasal bir dayanağı olmadığı gibi, yukarıda açıklandığı üzere mantıklı bir gerekçesi de yoktur. Kaldı ki üç aylık ve üç yıllık sürelerin hangi amaçla belirlendiği de açık değildir. Yatırım için kendisine üç yıldan daha fazla bir süre belirleyen bir şirketin esas sermayesinin üç yıl içerisinde ödenmesinin zorunlu olduğunu kabul etmekteki amacı anlamak mümkün değildir. Örneğin bir şirket anasözleşmesinde pekala beş yıllık bir yatırım süresi planlanabilir ve her yıl sermayenin ihtiyaç duyulan oranda bir kısmının ödenmesi kararlaştırılabilir⁴⁵. Sermayenin mutlaka üç yıllık süre içerisinde ödenmesini sağlamak şirket ortaklarının yararına olmadığı gibi, bu yöndeki bir düzenlemede alacaklıların korunması amacının izlendiğinden de söz edilemez. Zira alacaklılar açısından önemli olan sermayenin belli bir zaman dilimi içinde tamamen ödenmesi değil, tamamen taahhüt edilmesidir. Ayrıca ortaklarca taahhüt edilen sermaye her halde şirkete ödenmek zorunda olduğundan, sermayenin ödenmesi (TK. 279/b.3, 285, 405 vd.) ile yöneticilerin sorumluluğuna (TK. 336 vd.) ilişkin hükümler şirket alacaklıları açısından yeterli bir koruma sağlayabilir. Bu düzenleme kapsamında sermayenin bir an önce ödenmesinin sağlanması yolu ile şirket alacaklılarının korunmasına ihtiyaç da yoktur. Bu nedenlerle Tebliğ-

44. Tahhüt edilen nakdi sermaye borcunun ödenme zamanına ilişkin farklı olasılıklar için bkz. sadece GÖLE Celâl, *Anonim Ortaklıklarda Nakdi Sermaye Koyma Borcu ve Bu Borcu İfada Temerrüd*, Ankara 1976, 65 vd.; ayrıca DOMANIÇ, Arslanlı Armağanı, 351 vd.

45. Bir an için ortaklığın üç yıldan sonra ihtiyaç duyacağı sermayeye, sonradan yapılacak sermaye artırımını yolu ile kavuşabileceği düşünülebilirse de, sermaye artırımına yönelik işlemlerin zaman alması (TK. 391 vd.) ve masraflı olması sakıncalarının yanısıra, genel kurulda bu yönde karar alınmasına ilişkin karşılaşılabilecek güçlükler gözardı edilmemelidir (TK. 388 vd.). Özellikle paylar gruplara bölünmüş ve bazı paylara imtiyaz tanınmışsa, sonradan bir sermaye artırımını kararı alınması imtiyazlı pay sahiplerinin onayına tâbi olacaktır (TK. 391). Karşılaşılabilecek bu sakıncaların şirket kuruluşunda öngörülmesi halinde doğal olarak şirketin ihtiyaç duyacağı sermayenin daha baştan tamamen taahhüt edilmesi yoluna gidilecektir. Taahhüt edilen bu sermayenin örneğin beş yıl içerisinde ödenmesi de kararlaştırılabilmelidir.

de öngörülen nakdi sermayenin ödenmesi zamanına ilişkin yasal dayanaktan yoksun, kanuna aykırı sınırlayıcı düzenlemeye katılmak mümkün değildir⁴⁶.

Paradan başkaca sermayeye ilişkin ise Tebliğde, öncelikle bu tür sermayenin değerinin TK. 303 uyarınca mahkemece atanacak bilirkişilerce tesbit edilmesi gereğine işaret edilmiş, taahhüt edilen paradan başkaca sermaye borcunun şirketin tescili tarihinden itibaren en geç üç ay içerisinde ifa edilmesi zorunluluğu öngörülmüştür. Bu borcun ifası açısından ayrıca sermaye olarak konulan mal ve hakların, özel bir sicile (tapu sicili, gemi sicili, trafik sicili, sınai mülkiyet sicili gibi) kayıtlı olması durumunda, şirketin tescilini müteakip en geç üç ay içerisinde ilgili sicilde şirket adına tescil ettirilmesi gereğine değinilmiştir.

Belirtelim ki, anonim şirketlerden farklı olarak (TK. 303/2), limited şirketlerin kuruluşunda paradan başkaca getirilen sermayeye mahkemece atanacak bilirkişilerce değer biçilmesini emreden bir hüküm yoktur⁴⁷. Limited şirketlerde nakit dışındaki sermayeyi düzenleyen TK. 508'de, ortaklardan birince paradan başkaca sermaye getirilmesi halinde, sermaye olarak konulan bu değerlerin neden ibaret olacağı, değerinin nasıl biçileceği -biçildiği- ve buna karşılık sermayeyi getiren ortağa ne miktarda pay verileceğinin de anasözleşmede açıkça yer alması zorunluluğuna değinilmiştir. Buna karşılık nakid dışı sermayeye ne şekilde değer biçileceğine ilişkin limited şirketlerde özel bir düzenleme olmadığı gibi, anonim şirketlere ilişkin TK. 303'e de doğrudan bir yollama yapılmamıştır. Bu nedenle Tebliğde limited şirketler açısından paradan başkaca sermayeye değer biçecek bilirkişilerin mahkemece atanmasına gerekçe olarak TK. 508 ile birlikte TK. 303'ün gösterilmesinin herhangi yasal bir dayanağı yoktur^{48, 49}. Bununla birlikte taahhüd edilen sermaye ile sınırlı sorumluluk ilkesinin geçerli olduğu limited şirketlerde de, anonim şirketlerde olduğu gibi, paradan başkaca sermayeye mahkemece atanacak bilirkişiler tarafından değer biçilmesinin olması gereken hukuk açısından daha yerinde olacağına değinelim.

46.. Aynı yönde bkz. POROY (TEKİNALP/ÇAMOĞLU), N. 488.

47. Bkz. ARSLANLI/DOMANIÇ, 123; POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, 5. Bası, N. 1651; karşı, 6. Bası, N. 1651.

48. Şirket mukavelesinde değerleri belirtilmeyen paradan başkaca sermayeye ne şekilde değer biçileceğini gösteren TK. 143 hükmü de varılan bu sonucu destekler niteliktedir.

49. Ancak kanaatimizce TK. 556'nın kuruluşta doğan sorumluluğa ilişkin anonim şirket hükümlerine yollama yapmasının bir sonucu olarak, şirket kurucuları paradan başkaca sermayeye değer biçilmesinde sorumluluktan kurtulmak amacı ile mahkemeye başvurmakta, uygulamada Bakanlık da izin için sürekli mahkemece atanmış bilirkişilerce düzenlenmiş bir rapor aramaktadır.

Ayrıca bu yollamanın paradan başkaca sermayenin değerlendirilmesinde hile yapılmasını önleyici bir hüküm olduğu yönünde bkz. POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, N. 1651.

Paradan başkaca sermayenin ifa zamanına ilişkin Tebliğde öngörülen sınırlayıcı hükümlerin de yasal bir dayanağı yoktur. Zira nakid dışındaki sermaye borcunun ifası zamanına ilişkin Ticaret Kanununda sınırlayıcı bir hüküm bulunmadığı gibi, Tebliğ hükümleri mevcut düzenlemeye de uygun değildir. Bilindiği gibi TK. 285'e göre "*Sermaye olarak paradan başka iktisadî bir değer veya menkul mal konulması taahhüdü, şirketin hükmi şahsiyet kazandığı tarihten itibaren onlar üzerinde malik sıfatıyla doğrudan doğruya tasarruf edebileceğinin ve gayri menkul üzerindeki mülkiyet ve sair aynî hakların sermaye olarak konulması taahhüdü ise bu hakların hükmi şahsiyet kazanılmasıyla beraber tapu siciline tescil edileceğinin kabul edilmiş olması demektir.*". Limited şirketler açısından aynı yönde hükümler bulunmamakla birlikte, bu şirketler için de uygulanacak olan genel hükümler arasındaki TK. 140 ve 143 benzer bir düzenleme içermektedir. Bu hükümler kapsamında kurulan şirket, tescil ile birlikte sermaye olarak konulan gayrimenkul veya bunun üzerindeki sınırlı aynî hakkın tescilini talep hakkını elde etmekte⁵⁰, menkuller üzerinde ise mülkiyet hakkını kazanmaktadır⁵¹. Aynı şekilde ortaklığa konulan alacak ve diğer haklar da tescil ile birlikte ortaklıkça iktisap edilmektedir⁵². Ancak sermaye borcunun ifa edilmiş sayılabilmesi için menkul mallar ile hak ve alacaklar açısından hukuki iktisap yeterli olmayıp, sözkonusu mal ve hakların da fiilen şirketin malvarlığına dahil olmaları gereklidir. Dolayısıyla gayrimenkul ve bunun üzerinde sınırlı aynî haklar için ortaklık adına tapu siciline tescil, menkul mallar için zilyedliğin nakli, bu arada menkulün devri için özel bir sicile tescil gerekiyorsa ayrıca tescil, alacaklar için de tahsil (TK. 142) zorunludur. Ortaklığa konulan alacak dışındaki diğer haklar açısından da tescil ile birlikte şirket hakkı iktisap etmekte ise de, sermaye borcunun ifası açısından hakkın devri özel bir sicile tescili gerektiriyorsa, bu işlemin de tamamlanmış olması gerekir.

Bu bağlamda nakitten gayri sermaye borcunun ifası için üç aylık süre öngörülmesinin hiçbir hukuki sonucu yoktur. Bu üç aylık sürenin geçirilmesi paradan başkaca sermaye borcunun ifasını talep hakkını ortadan kaldırmayacağı

50. Bkz. sadece MOROĞLU Erdoğan; "*Ticaret Ortaklıklarına Sermaye Olarak Taşınmaz Mal veya Bunun Üzerindeki Bir Aynî Hakkın Konulması Taahhüdü*", Batider 1969, C. V, S. 2, 245 vd.; ayrıca Yarg. 11. HD. 18.04.1989 tarih ve E. 88/2888, K. 89/2366 sayılı karar (karar için bkz. MOROĞLU Erdoğan/MOROĞLU Nazan, *Notlu-İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat*, 4. Bası, İstanbul 1995, 167/168); karşı. anonim şirketler açısından TK. 285/2 ile bir tescilsiz iktisap halinin öngörüldüğü yönünde İMRE-GÜN, *Anonim Ortaklıklar*, 287.

51. ARSLANLI, 202/203; MOROĞLU Erdoğan, *Anonim Ortaklıkta Esas Sermaye Artırımı*, İstanbul 1972, 33; DOMANIÇ, *TTK Şerhi II*, 196-197; ANSAY, 77; PULAŞLI, 438. Karşı. aksi yönde TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), N. 1028.

52. ARSLANLI, 202.

gibi, yapılan ifanın geçersizliği sonucunu da doğurmaz. Zaten yönetim kurulu sorumluluktan kurtulmak için tescili müteakip hemen paradan başkaca sermaye borcunun ifasını sağlamak amacı ile gerekli tescil işlemlerini yaptırmak veya menkullerde zilyedliğin devrini talep etmek zorundadır⁵³. Tebliğde borcun ifa edilmesine yönelik olarak sermaye borcunun ilgili bulunduğu sicillere tescil edilmesi gerekliliğine değinilmesi yerinde ise de, bu borcun ifasına ilişkin üç aylık bir süre öngörülmesinin kanuni bir dayanağı olmadığı gibi, getirilen bu düzenlemenin bir geçerliliği ve anlamı da yoktur⁵⁴.

b. Sanayi ve Ticaret Bakanlığından izin alınması

Anasözleşme hazırlanıp, imzalar noterce onaylandıktan sonra⁵⁵, yazılı bir dilekçe ile doğrudan Sanayi ve Ticaret Bakanlığının merkez teşkilatına veya Bakanlıkca şirket merkezinin bulunduğu yerde kurulan İl Sanayi ve Ticaret Müdürlüklerine başvurulacaktır. Sirkülere göre başvuru dilekçesine ikisi asıl, dördü suret olmak üzere altı nüsha anasözleşme, yabancı sermayeli şirket kuruluşlarında yabancı sermaye izin belgesindeki şartlar çerçevesinde yabancı sermaye paylarının -döviz olarak- getirildiğine ilişkin belgenin aslı veya onaylı örneği, ayrıca kurulan şirketin konusuna veya ortaklarının durumuna göre özel mevzuatı uyarınca başka bir merciin izni gerekiyorsa buna ilişkin belge eklenecektir⁵⁶.

Belirtelim ki yukarıda anılan başvuru dilekçesine eklenecek belgeler sayılanlarla sınırlı değildir. Tebliğde ayrıca bunların dışında kurulacak şirketin sermayesi, kurucuları ve sair hususlardaki özelliğine göre Bakanlıkca gerekli görülecek belgelerin başvuru dilekçesine ekleneceği belirtilmiş, ancak bu belgelerin neler olduğu açıklanmamıştır. Doğal olarak bu belgeler Bakanlığın bugüne kadar olan uygulaması ışığında şirkete konulan sermayenin nakit veya nakidden başkaca sermaye olması; ortağın yabancı uyruklu ya da tüzel kişi olması, velayet veya vesayet altında bulunması; ortaklığın faaliyet konusu (örneğin BankK. 7'de öngörülen beyanname ve rapor, Umumi Mağazalar Kanunu, 3/b, 4⁵⁷) kriterlerine ya da bazı anonim şirketlerde kurucu ortaklar açısından

53. Bkz. İMREGÜN, Anonim Ortaklıklar, 288 dpn. 30.

54. Ayrıca tebliğ düzenlemesinin anonim ortaklıklarda paradan başkaca sermaye taahhüdünün tescille muacceliyet ilkesini değiştirmiş gözüktüğü, TK. 285 hükmüne aykırı bu düzenlemenin kabul edilemeyeceği yönünde bkz. TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), N. 1025.

55. Tekrarlayalım ki Tebliğde hatalı bir şekilde kuruculara ilişkin imzaların değil, sürekli olarak sözleşmenin onaylanmasından söz edilmektedir. Bkz. yukarıda III, 1, a.

56. Bu son belgenin ibrazı zorunlu olmayıp, Tebliğe göre gerekli görüldüğü takdirde Bakanlıkca ilgili kurumdan görüş alınmakla yetinilebilecektir. Bu konuda ayrıca bkz. yukarıda dpn. 16.

57. İzin için gerekli bilgi ve belgeler 13.08.1984 tarih ve 84/8429 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kabul edilen Umumi Mağazalar Tüzüğü (RG. 28.09.1984 / 18529) madde 4'de gösterilmiştir.

aranan müflis veya yüz kızartıcı bir suç işlememiş olma şartına göre (SerPK. 33/f, 36/f, BankK. 5/1-c) farklılıklar arzedebilecektir^{58, 59}.

Nihayet Bakanlıktan alınacak izin aşamasında istenen belgelerden bir diğeri de, özel mevzuatı uyarınca⁶⁰ veya kurucuların kendi iradeleri ile anasözleşmede sermayenin tamamının veya bir bölümünün ödendiği şeklinde bir hüküm bulunması halinde, ödemenin kurulacak şirket adına bir bankada⁶¹ açılan hesaba yapıldığına dair bankadan alınan ödemeye ilişkin yazılı belgedir. Tebliğe göre şirketin kuruluşunun tamamlanması ve buna ilişkin Ticaret Sicili Gazetesi'nin ilgili bankaya ibrazı üzerine, kurulacak şirket adına açtırılan hesaba yatırılan para, kurulan şirkete verilir. Şirketin kuruluşunun tamamlanamaması olasılığında ise, Bakanlığın talimatı üzerine bankaya yatırılan paralar yatırımlara, yani sermaye taahhüdünde bulunarak bunu kısmen veya tamamen ödeyen şirkete katılanlara geri verilir.

Bakanlığın daha önceki sirkülerlerinde de⁶² benzer bir düzenleme mevcut idi. Ancak bu düzenlemenin kaynağını oluşturan taahhüt edilen nakdi sermayenin kısmen ödenmesi mecburiyeti ve ödenen bu pay bedellerinin tevdi edilmesi yükümlülüğünü öngören TK. 288 (ayrıca TK. 285/1) yürürlükten kaldı-

58. Geniş bilgi için bkz. ÇEVİK, 241 vd.; İMREGÜN, Anonim Ortaklıklar, 51 vd.; ayrıca bkz. POROY (TEKİNALP/ÇAMOĞLU), N. 489. Belirtelim ki Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca 1984 yılı Mayıs ayında yapılan bir duyuru ile şirket kuruluşunda kurucuların ticari ehliyet belgesinin ve sabıka kaydının artık aranmayacağı belirtilmişse de, 1993 yılında yayınlanan POROY (TEKİNALP/ÇAMOĞLU), 5. Bası, N. 489'da ticari ehliyet belgesinden söz edilmiş, bu husus ancak kitabın 6. basısında düzeltilmiştir. Aynı şekilde bkz. İMREGÜN, Anonim Ortaklıklar, 53. Radyodan yapılan bu duyuru metni için bkz. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, İçticaret Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan *Sermaye Şirketleri İşlemleri Rehberi*, Ankara 1984, 137-138. Ayrıca ticari ehliyet belgesinin arandığı dönemdeki Bakanlık uygulamasının eleştirisi için bkz. DOMANIÇ, İÜHFM 1976, 286-287.

59. Tebliğde ayrıca izin verilmesi için Bakanlığa yapılacak müracaat sırasında ibraz edilecek anasözleşme, bilirkişi raporu ve benzeri belgelerin düzenleme tarihlerinin üç aydan daha eski tarihli olmaması şartı aranmıştır (III. Diğer Hükümler, B). Sabıka kaydı gibi bazı belgeler açısından düzenleme tarihlerinin yeni olması, belgenin özelliğinden kaynaklanan bir gerekçe ile aranabilir. Ancak bu konuda bir genelleme yapılarak bütün belgeler açısından böyle bir sürenin öngörülmesinin de herhangi bir yasal ya da mantiki dayanağı yoktur.

60. Bkz. yukarıda dpn. 41.

61. Anılan Tebliğin "III. Diğer Hükümler" başlığı altındaki son hükümlerinde kuruluş veya sermaye artırımlarında ortakların sermaye taahhüdlere ilişkin olarak yapılacak ödemeler için -mevduat kabul eden herhangi bir bankaya hesap açtırılabileceği gibi, özel finans kurumlarında da hesap açtırılabileceği öngörülmüştür. Böylece TK. 289'da öngörülen "muteber banka" kavramı da terkedilmiş, hiç olmazsa bu bağlamda gündeme gelen kavram çelişkisi sona erdirilmiştir (aynı kavram için ayrıca bkz. TK. 235, 341, 367). Belirtelim ki esasen muteber banka / muteber olmayan banka şeklinde bir ayırım mevcut hukuki düzenlemede yoktur. Muteber bankadan kasıt, olsa olsa mevduat kabulüne yetkili banka olmalıdır.

62. Bkz. 1995/1 sayılı Tebliğ ile yürürlükten kaldırılan Ticaret Bakanlığının İçticaret 1983/5 (RG. 13.09.1983 / 18134) ve İçticaret 1983/6 (RG. 29.09.1983 / 18150) sayılı tebliğler. Bu tebliğlerde ödenmesi şart kılınan taahhüt bedellerinin bloke bir hesaba yatırılması ve bu hesabın Bakanlık adına açılması şartları öngörülmüyordu..

rıldığından, Tebliğde yer alan bu hükmün de hukuki bir dayanağı kalmamıştır. Yine de özel mevzuatı uyarınca sermayesinin belirli bir kısmının ödenmiş olması şartının arandığı şirketler ile iradi olarak nakdi sermayesi kısmen veya tamamen kuruluş aşamasında ödenen şirketler açısından, bu şartın yerine getirildiğinin bir şekilde ispatı Bakanlık tarafından istenebilecektir. Henüz şirket kurulmadığından, şirket defterleri de olmayacak, dolayısıyla taahhüt edilen sermayenin ödendiği hususunun şirket kayıtları ile ispatı mümkün olamayacaktır. Bu yönüyle hükmün yerinde olduğu söylenebilir.

Ayrıca hesabın önceki sirkülerlerin aksine Bakanlık adına değil, kurulacak şirket adına açılmasının öngörülmesi de yerindedir. Ancak hesap her ne kadar Tebliğde açıkça belirtilmemişse de, yine şirketin kurulduğunu ispat kaydı ile çözülebilecek bloke bir hesap olacaktır. Tebliğe göre hesabın çözülmesi ve şirkete paranın ödenmesi ancak kuruluşun Ticaret Sicili Gazetesinde ilân edilmesinden sonra, gazetenin ilgili bankaya ibrazı üzerine gerçekleşecektir⁶³. Bakanlığın önceki uygulamalarında şirket ana sözleşmesinin Ticaret Sicili Gazetesinde ilânından önce dahi, tescil edilmiş anasözleşme veya sermaye artırım tasarruflarının bir örneği ile birlikte ilân için Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi Müdürlüğüne başvurulduğunu ve ilân ücretinin ödendiğini gösteren bir belgenin ibrazı karşılığında, henüz ilân beklenilmeden, bloke edilen paranın ilgililere geri verilebileceği kabul edilmişti⁶⁴. Bakanlığın bu uygulamasını değiştirerek bankaya yatırılan sermaye paylarının, şirketin anasözleşmesinin Ticaret Sicili Gazetesinde ilânından sonra şirkete ödeneceğini benimsemesi de yerinde olmamıştır. Bir kere tescil işleminin yaptırılması ile birlikte şirket tüzel kişilik kazanmaktadır. Buradaki ilân sadece açıklayıcı bir fonksiyona sahiptir. Dolayısıyla tescil ile birlikte şirket kendi sermayesi üzerinde her türlü tasarrufa hak kazanacaktır⁶⁵. Ayrıca bloke edilen sermayenin ne zaman şirkete geri ödeneceğini de gösteren TK. 288 yürürlükten kaldırıldığından, artık bu hüküm kapsamında aranan şirketin tescil ve ilân edildiğine ilişkin belgenin ibrazı şartının aranmasının hukuki bir

63. Aksine bir olasılıkta, yani şirketin kurulmaması halinde ise ödeme Bakanlığın bankaya vereceği bir talimatla taahhüt bedellerini yatırımlara yapılacaktır.

64. Bkz. yukarıdaki dipnotta anılan 1983/5 ve 6 sayılı sirkülerler. Bakanlığın 1983 yılında yayınladığı sirkülerle yürürlükten kaldırdığı aynı konuya ilişkin 1982/6 sayılı sirkülerinde de (RG 10.08.1982 / 17788), tıpkı yeni düzenleme gibi bloke edilen şirket sermayesinin, kuruluş veya sermaye artırımının Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde ilânından sonra ve ilâna ilişkin gazetenin ibrazı karşılığında çözülerek, şirkete ödeneceği kabul edilmişti. Ancak Bakanlık bu uygulamayı yerinde bulmayarak, bir yıl sonra 1983/5 ve 1983/6 sayılı sirkülerlerle değiştirmiş ve ilân için gerekli bedelin ödendiğine dair makbuzun ibrazını yeterli görmüştür. Şimdi yeniden eski uygulamaya dönülmesine bir anlam vermek elbette mümkün değildir.

65. Bkz. örnek olarak şirketin tescil ile birlikte paradan başkaca sermaye üzerinde tasarruf hakkını kazandığına ilişkin TK. 285/2.

dayanağı da kalmamıştır. Kaldı ki tescilden ve hatta ilâna ilişkin ücretin de ödenmesinden sonra, ilân için geçecek sürede şirketin parasının bankada bekletilmesinin bir yararı ve anlamı yoktur. İlân işlemlerinin sıra ile yapılması ve uygulamada oldukça uzun sürebileceği de (TSN. 101) ⁶⁶ gözönünde bulunduğunda, şirket sermayesinin ortakların iradeleriyle kısmen dahi olsa kuruluş aşamasında ödenmesi, ortakların ve şirketin zararına olacak, bu nedenle de hiçbir şirket kuruluşunda özel mevzuatı uyarınca zorunluluk olmadığı sürece bu yol benimsenmeyecektir.

c. Ticaret Siciline tescil ve ilân

Tebliğe göre kuruluşuna Bakanlıkca izin verilen şirket, izin tarihinden itibaren ⁶⁷ 15 gün içerisinde şirket merkezinin bulunduğu yerin Ticaret Sicili Memurluğuna tescil ettirilir. Tescilden sonra da ilâna tâbi hususlar Ticaret Sicil Gazetesinde ayrıca ilân ettirilir. Tebliğde öngörülen onbeş günlük sürenin dayanağı tescile ilişkin süreleri düzenleyen TK.'nin 32. maddesidir ⁶⁸. Anılan hükme göre tescili talep süresi, kanunda aksine bir düzenleme olmadıkça, onbeş gündür. Bu sürenin geçirilmesi hiçbir zaman şirketin tescilinin artık talep edilemeyeceği anlamına gelmeyeceği gibi, şirketin tescilinin onbeş günden sonra yapılması da, ortaklığın kuruluşunda bir eksiklik meydana getirmeyecektir ⁶⁹.

Belirtmeliyiz ki bazı yazarlarca tescilin süresinde yapılmadığını kendiliğinden ya da kurucu ortaklardan bazılarının talebi/ihbarı üzerine öğrenen Ticaret

66. Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi Yönetmeliği'nin 9/I hükmü uyarınca, Ticaret Sicil Gazetesi Müdürlüğüne gönderilen ilânlar, geliş tarihinden başlayarak en geç on gün içinde yayınlanır. Bu süreyle birlikte TSN. 101'de öngörülen Sicil Memurluğunca ilân müsveddesinin hazırlanması ve ilânın ilgili gazeteye gönderilmesine kadar geçecek süre de gözönüne alındığında, ilân için gerekli olan sürenin yadsınamayacak kadar uzun olabileceği sonucuna varılabilecektir.

67. Tebliğde anasözleşme değişikliğinin gerçekleştirilmesi için izinden itibaren altı aylık bir süre öngörül-müşse de, kuruluş açısından verilen izinlerin geçerliliğine ilişkin sınırlayıcı herhangi bir süre kabul edil-memiştir (III. Diğer Hükümler, C).

68. Bkz. aynı yönde ARSLANLI, 70. İmregün TK. 32/1'deki onbeş günlük sürenin, tescilin açıklayıcı rol oynadığı hususlar hakkında geçerli olduğunu, bu nedenle anonim şirketin kuruluşunun tescilinde bu hük-mün uygulanamayacağını belirtmekle birlikte, tescilin ne sürede yapılacağı konusunda bir görüş beyan etmemiştir. Bkz. İMREGÜN, Anonim Ortaklıklar, 57.

69. Benzer bir düzenleme TK. 157 ile kollektif ortaklıklar için öngörülmüş ve şirket kurucularının, imzaların noterce onanmasını takip eden onbeş gün içerisinde şirketin ticaret siciline tescilini talep etmeleri zorun-luluğu getirilmiştir. Ne var ki bu düzenleme kapsamında dahi onbeş günlük süreye uyulmamış olması, sonradan tescilin talep edilemeyeceği anlamına gelmediği gibi -bu husus TK. 185/b.4'de "aradan ne kadar müddet geçmiş olursa olsun" ifadesiyle açıkca vurgulanmıştır-, yapılan tescilin de geçerliliğini etkilemeyecektir. Ancak tescil talebinden kaçınma halinde TK. 185/b.4 uyarınca tescili isteyen ortaklar, noter marifetiyle diğer ortaklara uygun bir süreyi içeren ihtamame göndermek kaydı ile şirketin feshini mahkemedan talep etme hakkına sahiptirler. Ayrıca burada feshinden sözedilen şirketin, tescil gerçekleş-mediyinden henüz tüzel kişilik kazanamamış olan kollektif şirket değil, kuruluş aşamasında kurucu ortaklar arasındaki iç ilişkide doğmuş bulunan adi şirket olduğunu da vurgulayalım. Kollektif ortaklık kuruluşunda tescil talebinden kaçınmanın sonuçları hakkında ayrıca bkz. ÇAMOĞLU (POROY / TEKİ-NALP), N. 212.

Sicil Memurunun TK. 35 uyarınca "*tescile davet*" prosedürünü de uygulamaya sokabileceği savunulmaktadır⁷⁰. Ancak anonim ortaklık tescil ile tüzel kişilik kazanacağından ve tescile kadar kurulmuş bir şirketten ya da kural olarak faaliyete geçen bir ticari işletmeden⁷¹ söz edilemeyeceğinden, TK. 35'de öngörülen tescile davet prosedürünün burada uygulanamayacağı kanaatindeyiz. Özellikle tescili talepten kaçınma halinde, ortaklık sözleşmesini imzalayan ve bir anlamda ortaklığın tescilini talep edeceğini de kabul eden ortakların, bu sözleşme uyarınca diğer ortaklara karşı sorumlulukları söz konusu olabilirse de, tescili talebe zorlanmaları mümkün değildir. Bir an için TK. 35 prosedürünün işletilmesinin kabulü halinde dahi en azından beyanda bulunmayan ortakların TK. 35/2 uyarınca cezai yaptırıma maruz bırakılmalarının mümkün olmadığı ve bazı kurucu ortaklarca kuruluştan vazgeçtiklerinin beyan edilmesi üzerine artık tescilin TK. 35/3 uyarınca mahkeme kararı ile gerçekleştirilemeyeceği kanaatindeyiz.

Bu bağlamda son olarak tescil için kanunen öngörülen süreyi aşarak, tescili geciktiren kurucuların⁷³ -şirket tescil ile birlikte tüzel kişilik kazandıktan sonra- sorumluluğuna gidilmesinin de düşünülebileceğini belirtelim (TK. 305 vd. hükümlerine kıyasen).

2. Anasözleşme Değişikliği İşlemleri Açısından

a. Genel olarak

Anasözleşmenin değiştirilmesi için öncelikle anonim ortaklıklarda yönetim kurulunca karar alınması ve bu karar uyarınca Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın iznine sunulacak değişiklik tasarisinin hazırlanması gerekecektir. Tebliğde limited şirketlerde değişiklik metninin ortaklar kurulunca hazırlanacağından söz edilmişse de, tasarı burada da şirketin yöneticileri, yani müdürleri tarafından ha-

70. Nitekim bu yönde geniş bilgi için bkz. DOMANIÇ, TTK Şerhi II, 337-338; ayrıca bkz. ÇAMOĞLU (POROY/TEKİNALP), N. 212; KARAYALÇIN, 291/292; ANSAY, 62; ARSLANLI/DOMANIÇ, 150/151.

71. Belirtelim ki anonim ortaklığın tescilinin geciktirilmesine rağmen, kuruluş aşamasındaki bu şirket adına faaliyet gösteriliyorsa, ortada adi ortaklık şeklinde işletilen bir ticari işletmenin varlığından ve bu ticari işletme hakkında TK. 35 uyarınca tescile davet prosedürünün uygulanmasından söz edilebilecektir.

72. Bkz. ÇAMOĞLU (POROY/TEKİNALP), N. 212.

73. TK. 30'da tescil talebinin ilgililer veya bunların yetkili temsilcileri yahut hukuki halefleri tarafından yapılacağı belirtilmiştir. TSN. 31'de ise ilgilinin kim olduğunun Kanun veya Tüzük hükmü ile bildirileceği öngörülmüş, ayrıca anonim şirketlerin tescilinde şirketi temsile yetkili olan kurucuların, kuruculardan hiçbirinin temsile yetkili olmamaları olasılığında yönetim kurulunun, limited şirketlerde de müdürlerin ilgili sıfatıyla şirketin tescilini talep edebilecekleri belirtilmiştir. Ne var ki şirket tescil edilmediği sürece tüzel kişilik kazanamayacağından, şirket adına bir temsil yetkisinin kullanılması ve bu konuda henüz oluşmamış olan organların yetkili kılınması söz konusu olamaz. Bkz. aynı yönde ARSLANLI, 70 dpn. 128; DOMANIÇ, TTK Şerhi II, 340; İMREGÜN, Anonim Ortaklıklar, 57; ÇEVİK, 287; ayrıca bkz. ve karşı. POROY (TEKİNALP/ÇAMOĞLU), N. 497; ARSLANLI/DOMANIÇ, 150.

zırlanır⁷⁴. Ancak anonim şirketlerden farklı olarak limited şirketlerde değişiklik tasarısı öncelikle ortaklar kurulunca karara bağlanır, ardından izin için Bakanlığa başvurulur⁷⁵. Başvuru dilekçesine⁷⁶ yönetim kurulu / ortaklar kurulu kararının bir örneği ile altı adet tadil tasarısı eklenir⁷⁷. Yine anasözleşme değişikliği yapan şirketin konusuna veya ortaklarına göre mevzuatı uyarınca başka bir merciin izni gerekiyorsa buna ilişkin belge de başvuru dilekçesine eklenir veya izin verilmeden önce Bakanlıkca ilgili kurumdan görüş alınır. Bakanlık iznini takiben gerekli işlemler yapıldıktan veya anasözleşme değişikliği Ticaret Siciline tescil ve ilân edilir⁷⁹.

Tekrardan kaçınmak amacı ile genel anlamda Sanayi ve Ticaret Bakanlığında izin ile Ticaret Siciline tescil ve ilâna ilişkin yukarıda yapılan açıklamalarımıza yollama yapmakla yetiniyor⁸⁰, burada sadece sözleşme değişikliklerine ilişkin Tebliğ III, C'de belirtilen bir hükme değinmek istiyoruz. Anılan düzenlemeye göre "*Anonim şirketlerin ana sözleşme değişikliklerinde Bakanlıkca verilen iznin süresi altı aydır. Bu süre içinde anasözleşme değişikliği gerçekleştirilemezse yeniden izin alınır*"⁸¹.

Belirtelim ki bu düzenleme de kanuni dayanaktan yoksun olduğu gibi, haklı bir gerekçeye dayandırılmış değildir. Bir kere ne Ticaret Kanunu ne de di-

74. Hazırlanan değişiklik metinlerine Damga Vergisi Kanunu uyarınca tesbit edilen miktarda damga vergisi yapılandırılır ve bu metinler şirket unvanı altında temsile yetkili kişilerce imzalanır (Tebliğ, I, B, a, aa; II, B, a, aa). Anasözleşme değişikliğine ilişkin metinler, 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu uygulaması yönünden "belli parayı ihtiva etmeyen belgeler" olarak yorumlanmakta ve herbiri maktu damga vergisine tâbi tutulmaktadır (Damga Vergisi Kanunu, (1) sayılı tablo). Bkz. ÇEVİK, 338.
75. Bu nedenle limited şirketler açısından Bakanlıktan izin alındıktan sonra doğrudan değişikliğin tescili ve ilânı işlemlerine geçilir, yoksa anonim ortaklıklarda olduğu gibi ortaklar kurulunun kararına başvurulmaz.
76. Tebliğ III, D hükmüne göre Bakanlığa yapılacak müracatlarda şirketin unvanı, adresi, ticaret sicil numarası, imza ve imza sahiplerinin ad ve soyadları bulunmalıdır.
77. Yönetim kurulu veya ortaklar kurulunun esas sözleşme değişikliğine ilişkin kararının noterce onanması zorunlu olmamakla birlikte [bkz. MOROĞLU, Sermaye Artırımı, 39; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), 5. Bası, N. 1363 (karş. 6. Bası, N. 1363); ÇEVİK, 337], Tebliğde açıkça izin için yapılan başvuruda Bakanlığa verilecek karar suretinin noterce tasdik edilmiş olması şart olarak aranmıştır.
78. Başvuru dilekçesine eklenen tadil tasarılarının şirket unvanı altında ortaklığı temsile yetkili kişilerce imzalanması yeterlidir. Tasarının bütün yönetim kurulu üyelerince imzalanması gerekli olmadığı gibi, tasarı altındaki imzaların noterlikçe onanmasına da gerek yoktur. Bkz. MOROĞLU, Sermaye Artırımı, 39, ayrıca anılan eserin 17. sahifesindeki 30 numaralı dipnot; ÇEVİK, 338/339. Karş. DOMANIÇ, TTK Şerhi II, 975/976.
79. Burada tescil için öngörülen onbeş günlük sürenin anonim ortaklıklarda kural olarak genel kurulda alınan sözleşme değişikliğine ilişkin karardan, bu karar imtiyazlı pay sahiplerinin haklarını ihlâl ediyorsa veya sermaye artırımlarında herhalukarda imtiyazlı pay sahipleri kurulunca alınacak onama kararından, limited şirketlerde ise Bakanlığın izin tarihinden itibaren işlemeye başlayacağını ayrıca belirtelim.
80. Bkz. yukarıda III, 1, b, c
81. Limited şirketler için verilen izin açısından böyle bir sınırlama getirilmemiş olmasının nedeni, yukarıda da değinildiği gibi, sözleşme değişikliğine ilişkin ortaklar kurulu kararının Bakanlığa izin için başvurulmadan önce alınmış olmasıdır. Ne var ki değişiklik ancak Ticaret Siciline tescil ile hüküm ifade edeceğine göre, limited şirketler açısından da en azından altı aylık süre içinde tescil edilmeyen sözleşme değişikliklerine ilişkin iznin geçerli olmayacağı, bu hususun Ticaret Sicili Memuru tarafından dikkate alınarak (TK. 274/1) altı aylık sürenin sonunda tescilden kaçınması gerektiği düşünülebilir

ğer bir kanunda Bakanlıktan alınacak izin üzerine yapılacak işlemlerin belirli bir sürede tamamlanmasını öngören, emredici bir hüküm bulunmaktadır. Bu yönüyle Tebliğin süre açısından bir sınırlama getirmesi mümkün değildir.

Ayrıca yapılan düzenleme kendi içerisinde de çelişkilidir. Bir an için zaman içerisinde değişebilen şartlar nedeniyle verilen iznin geçerliliğinin belirli bir süre ile sınırlandırılmasının anlamlı olabileceği düşünülebilir. Oysa aynı durum hem limited şirketlerin anasözleşme değişikliklerinde, hem de gerek anonim gerek limited şirketlerin kuruluşunda mevcut olduğu halde bu yönde bir sınırlama getirilmemiştir. Gerçi yukarıda belirtilen varsayımlarda genellikle izin aşamasını takiben başkaca bir işleme gerek duyulmamakta, doğrudan doğruya tescil aşamasına geçilmektedir⁸². Bununla birlikte şirketlere ilişkin bütün bu işlemler ancak tescil ile hüküm ifade edeceğine göre, tescilin geciktirilmiş olması bu olasılıklarda da Bakanlığın düşünce tarzına göre verilen iznin geçerliliğini yitirmesine yol açmalıdır. Ancak Tebliğde nedense bu yönde bir düzenleme öngörülmemiştir.

Nihayet altı aylık sürenin hangi kritere göre tesbit edildiği de belli değildir. Belki normal şartlarda sözleşme değişikliği için izinden sonraki altı aylık sürede gerekli bütün işlemler tamamlanabilir. Ancak özellikle gerekli nisabın sağlanamaması gerekçesiyle arka arkaya birden fazla genel kurul toplantısının yapılması zorunlu olabilir. Sermaye artırımına ilişkin anasözleşme değişikliklerinde ortaklara rüçhan haklarının kullanılmasında da belirli bir zaman dilimini gerektirebilir. Hatta yönetim kurulu anasözleşme değişikliği için olağanüstü toplantı yapmak zorunda değildir. Sözleşme değişikliğinin belirli bir süre sonra yapılacak olağan toplantıda görüşülmesi kararlaştırılabilir. Yapılan olağan toplantının ertelenmesi sözkonusu olabilir. Ayrıca TK. 389 ve 391 uyarınca anasözleşme değişikliklerinde imtiyazlı pay sahipleri özel kurullarının sözleşme değişikliğini onamalarına yönelik kararlarına da ihtiyaç duyulabilir. Bütün bu varsayımlarda altı aylık sürenin yetersiz kalması gündeme gelebilir. Bu nedenle iznin geçerliliği açısından belirlenen bu sürenin haklı bir gerekçesi de yoktur⁸³.

82. Buna karşılık anonim ortaklığın tedrici kuruluşunda da Bakanlıkça verilen izinden sonra doğrudan tescil yoluna gidilmemekte, tescilden önce kurulacak şirket payları halka arzedilmektedir (TK. 281 vd., SerPK. 4-10).

83. Düzenlemenin kanuni dayanağının bulunmaması ve kendi içerisinde çelişkili olmasına ilişkin eleştirimiz saklı kalmak kaydı ile, belirli bir süre ile sınırlama yerine, izinden sonra yapılacak ilk genel kurul toplantısında anasözleşme değişikliği konusunun görüşülmemiş olmasını, iznin geçerliliğini yitirmesi açısından bir kriter olarak kabul etmek mümkün olabilir. Nitekim iznin alınmasını izleyen ilk genel kurul toplantısında değişiklik önerisi görüşülmediği takdirde, değişiklikten vazgeçildiği, dolayısıyla verilen iznin geçersiz sayılması gerektiği yönünde bakınız İMREGÜN, 433/434; karşı çağrının makul süre içerisinde yapılması gerektiğini kabul etmekle birlikte, yapılan genel kurul toplantısında değişikliğin gündeme alınmaması halinde, somut olay aksine bir sonucu desteklemediği sürece, ön iznin geçersiz duruma geldiğinin ileri sürülemeyeceği yönünde TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), N. 1366.

Bütün bu eleştirilere rağmen izin verme yetkisi olan bir kurumun, aynı zamanda bunu sınırlama yetkisine de sahip olduğu, ayrıca yukarıda belirtildiği gibi zaman içerisinde değişebilen şartlar nedeniyle verilen iznin geçerliliğinin belirli bir süre ile sınırlandırılmasının anlamlı olabileceği, belirlenecek sürenin de sınırlamayı getiren kurumun takdirinde bulunduğu, sürenin yeterli olmaması halinde bir kez daha izin talebinde bulunulmasının her zaman mümkün olduğu gerekçelerine dayanılarak Bakanlıkça yapılan bu süre sınırlamasının geçerli ve yerinde olduğu; giderek yapılan düzenlemenin anonim şirket anasözleşme değişikliği dışındaki diğer olasılıklar açısından ise eksik kaldığı da savunulabilir. Ancak herhalde süreye ilişkin olarak getirilen bu sınırlama sözleşme değişikliği açısından bir geçerlilik şartı olarak değerlendirilmemeli, altı aylık süreye ilişkin hükmün, düzenleyici nitelikte olduğu kabul edilmelidir.

Bu nedenle TK. 274/1'e göre Ticaret Sicili Memurluğu Bakanlıkça çıkartılan tebliğlere uygun davranmakla yükümlü olmakla birlikte, bir başka ifade ile altı ayı aşan durumlarda sözleşme değişikliğinin tesciline ilişkin talep memurlukca reddedilecekse de, her nasılsa sözleşme değişikliği tescil edilmişse, kanaatimizce artık yasal olmayan -veya ikinci görüşün benimsenmesi halinde ise düzenleyici nitelikte olan- bu süre şartına uyulmadığı gerekçesiyle sözleşme değişikliğinin geçersizliğinden söz edilememelidir.

b. Sermaye artırımını açısından

Tebliğde öngörülen sermaye artırımına ilişkin düzenleme, kısmen kuruluştaki anasözleşmede bulunması gereken sermaye maddesine paralel olarak kaleme alınmıştır. Nakid ve paradan başkaca sermayenin ödenme süresine ilişkin düzenleme aynen burada da geçerlidir. Bu nedenle tekrardan kaçınmak amacıyla nakdi sermayenin artırımdan önce kısmen ödenmesi, artırım sonrasında nakid ve nakid dışı sermayenin ödenme zamanına ilişkin sınırlamalar hakkında kuruluşa ilişkin açıklamalara yollama yapmakla yetiniyoruz⁸⁴. Yollamanın kapsamı dışındaki sermaye artırımını amacına yönelik anasözleşme değişikliklerine ilişkin Tebliğ hükümlerine ise aşağıda kısaca değinilmiştir.

Bilindiği gibi TK. 391 uyarınca dış kaynaklardan esas sermaye artırımını yoluna gidilebilmesi için öncelikle şirketin artırım öncesi mevcut sermayesinin tamamının ödenmesi zorunludur^{85, 86}. Limited şirketler açısından bu yönde bir zorunluluğa kanunda açıkça değinilmemekle birlikte (TK. 516), Bakanlıkça TK.

84. Bkz. yukarıda II, 1, a, ee.

85. Eski sermayenin ödenmesi zorunluluğuna ilişkin düzenleme ve bu düzenlemenin eleştirisi için bkz. MO-ROĞLU, Sermaye Artırımı, 29 vd., özellikle 36.

86. Ortaklığın kendi kaynaklarından yapılacak sermaye artırımlarında ise bu ön şart aranmayacaktır. MO-ROĞLU, Sermaye Artırımı, 29, 178.

391 hükmünün kıyasen limited şirketlerde de uygulanacağı kabul edilmekte ve sermaye artırımına yönelik anasözleşme değişikliği için yapılan izin başvurularında da önceki sermayenin ödendiğinin ispat edilmesi istenmektedir.

Bu zorunluluğun yerine getirilip getirilmediği, uygulamada anonim ve limited şirketler açısından Bakanlıktan izin alınması safhasında ibraz edilen noterce düzenlenmiş tesbit zaptı veya yevmiye kayıtlarının noter tasdikli sureti (TSN. 63) ya da bilirkişi raporları aracılığıyla belgelendirilmekteydi. Ayrıca sermayenin ödenmiş olduğu hususu anonim şirketler açısından, Bakanlıkça izin aşamasında yeterli inceleme yapılmadığı gerekçesiyle, onama safhasında bir de Mahkemece yapılan bilirkişi incelemesi sırasında denetleniyordu⁸⁷. Bakanlık 1994 yılında çıkardığı bir tebliğ ile⁸⁸ uygulamada yeknesaklığı ve denetimin uzmanlarca yapılmasını sağlayarak, bu konuda ortaya çıkan sorunları gidermek amacı ile yeni bir düzenleme getirmiş ve gerek anonim, gerek limited şirketlerin sermaye artırımlarında şirketin mevcut sermayesinin tamamen ödendiğinin 3568 sayılı Kanun uyarınca yetkili Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler veya Yeminli Mali Müşavirler tarafından düzenlenecek raporlarla belgelendirilmesini zorunlu kılmış, hatta bu konuda gerekli örnek raporu da tebliğe ek olarak yayınlamıştır. İşte yeni Tebliğde de sermaye artırımına ilişkin olarak bu düzenlemeye yollama yapılmakta ve sermaye artırımına Bakanlıkça izin verilebilmesi için önceki sermayenin ödendiği hususunun Serbest Muhasebeci Mali Müşavir veya Yeminli Mali Müşavir Raporu ile belgelendirilmesi şartı aranmaktadır.

Tebliğe göre anonim ortaklıklar açısından nakit sermaye artırımlarında, TK. 392-394'de öngörülen sermaye artırımını işlemlerinin tamamlanmasından⁸⁹, nakit olmayan sermaye artırımlarında ise genel kurul kararından itibaren onbeş gün içerisinde sermaye artırımını Ticaret Siciline tescil ve ilân ettirilir⁹⁰. Ne var ki Bakanlık burada kısa yoldan sermaye artırımını unutmuş gözükmektedir. Bu artırım türünde sermayenin artırılan kısmının tamamı, bütün veya bir kısım pay sahipleri ya da belli üçüncü şahıslar tarafından en geç artırım kararı sırasında taahhüt edildiğinden⁹¹, genel kurul kararından sonra yapılacak herhangi bir sermaye artırımını işlemine gerek duyulmayacaktır. Bu nedenle anılan türdeki

87. Bkz. MOROĞLU, Sermaye Artırımı, 34/35.

88. 12.01.1994 tarih ve 21819 sayılı Resmi Gazete.

89. Yani rüçhan hakkı kullanılarak mevcut ortaklarca ve/veya dışarıdan gelen yeni ortaklarca artırılan sermayenin tamamı taahhüt edildikten sonra.

90. Yine Tebliğe göre, özel mevzuatı gereğince sermaye artırımını işleminin gerçekleşmesi tescilden önce başkaca hukuki veya idari bir işlemi gerektiriyorsa, onbeş günlük süre bu işlemten sonra başlar.

91. Kısa yoldan sermaye artırımını hakkında bkz. MOROĞLU, Sermaye Artırımı, 87 vd.

sermaye artırımının tescili genel kurul kararından sonra hemen yapılabilmelidir. Aynı şekilde ortaklığın kendi kaynaklarından sermaye artırımına hiç değinilmemiş olması, bu konuda yapılması gerekli işlemler hakkında bir düzenleme getirilmemesi de, eksiklik açısından Tebliğe yöneltilebilecek bir diğer eleştiridir.

Limited şirketlerde ise sermaye artırımına ilişkin ortaklar kurulu kararı ve bu karara dayalı artırılan sermayenin taahhüdü işlemleri izinden önce gerçekleştirildiğinden, sermaye artırımını izinden sonra ticaret siciline tescil edilebilir. Nitekim Bakanlık Tebliğinde de limited şirketler açısından, anonim şirketlerdeki gibi bir ayırım yapılmamıştır.

Tescile ilişkin olarak öngörülen onbeş günlük sürenin bir hak düşümü süresi olmadığını, bu sürenin geçirilmesinin tescile engel olmayacağı gibi, yapılan tescilin geçerliliği açısından da bir sakınca doğurmayacağını belirtelim⁹². Ancak Tebliğe göre Bakanlıkca verilen iznin geçerlilik süresi altı ay ile sınırlı olduğundan, tescildeki gecikme ile birlikte bu süre izin tarihinden itibaren altı ayı aşmış ise, bu durum TK. 274/1 uyarınca Bakanlıkca çıkarılan tebliğlere de uymakla yükümlü bulunan Ticaret Sicili Memuru tarafından dikkate alınarak, tescilden kaçınılabılır. Bu konuda da yukarıdaki açıklamalarımıza yollama yapmakla yetiniyoruz⁹³.

Sermaye artırımını kapsamında Tebliğde ayrıca sadece anonim şirketler açısından artan sermayeyi taahhüt ederek sermaye artırımına iştirak eden ortaklara ilişkin bir listenin, yine Tebliğe ek olarak yayınlanan örneğe uygun düzenlenerek Ticaret Sicili Memuruna verilmesi ve tescilden sonra ilâna tâbi hususlar ile birlikte halka açık anonim şirketler hariç olmak üzere⁹⁴ artan sermayeyi taahhüt edenlerin adlarıyla taahhüt ve -varsa- ödeme miktarlarını gösteren bu listenin Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde ilân edilmesi zorunluluğu getirilmiştir. Bu düzenlemenin de herhangi bir hukuki dayanağı yoktur. Tescil ve ilâna tâbi hususlar ancak kanunen öngörülebilir⁹⁵. Ticaret Kanunu'nun sözleşme değişikliği ve sermaye artırımına ilişkin hükümlerinde, artırılan sermayenin kimler tarafından

92. Sebepsiz olarak artırımın tescilini talepten kaçınan ve geciktiren yönetim kurulu üyelerinin TK. 336/b. 4 uyarınca sorumlu tutulacakları şüphesizdir. Bkz. MOROĞLU, Sermaye Artırımı, 78 dph. 164. Bunun dışında pay sahipleri artırım kararının tescilini yönetim kurulundan isteyebilirlerse de, ne ortakların ne de şirket alacaklılarının sermaye artırımının tescilini doğrudan talep etme hakları vardır.

93. Bkz. yukarıda III, 2, a.

94. Anılan düzenlemeden halka açık anonim şirketlerin istisna tutulmasının gerekçesi, SerPK. 7/3 uyarınca halka arz yolu ile satılan hisse senedi (pay) bedellerinin tam olarak ve nakden ödenmesinin zorunlu olmasıdır. Taahhüd edilen sermaye tamamen ve nakden ödeneceğinden, artık taahhütte bulunanların kimliği de bir özellik taşımayacaktır.

95. Belirtelim ki tescile tâbi hususlar, ilândan farklı olarak kanunun yanısıra Ticaret Sicili Nizamnamesinde de gösterilebilir (TSN. 27/1).

taahhüt edildiğinin tescil ve ilân edileceğine ilişkin emredici bir hüküm yoktur. Gerçi sermaye artırımına ilişkin olarak hangi hususların tescil ve ilâna tâbi olduğu konusunda kanunda bir açıklık bulunmamakla birlikte; TK. 392 yollaması ile TK. 300'de sayılan hususların tescil ve ilânda gözönünde tutulması gerektiği sonucuna varılabilir⁹⁶. Ancak TK. 300'de sadece şirketin esas sermaye miktarının ve payların itibari değerlerinin tescil ve ilânının zorunlu olduğu belirtilmiş, bunun dışında hangi ortakların ne kadar sermaye taahhüt ettiklerinin tescil ve ilânına ilişkin bir zorunluluk öngörülmemiştir.

Bir an için Bakanlıkça getirilen bu düzenlemenin artırılan sermayenin kimler tarafından taahhüt edildiğinin TK. 274 uyarınca şirket üzerinde denetim yetkisi olan Bakanlık ile taahhüt edilen sermayenin ödenmesinde menfaatleri bulunan şirket alacaklıları tarafından öğrenilmesi amacına yönelik olarak getirildiği ve bu yönüyle yararlı olduğu düşünülebilir. Ancak sermaye artırımının tescil ve ilânı için şirket yetkilileri, sermaye artırım işlemlerinin TK. 392 vd. hükümlerine göre yerine getirildiğini, bu arada sermayenin tamamının taahhüt edildiğini Ticaret Sicili Memuruna karşı ispatla yükümlü bulunduğu ve bu bağlamda gerekli bilgi ve belgeler sicile verileceğinden, gerek Bakanlık, gerek şirket alacaklıları taahhüdün kimler tarafından yapıldığını sicil dosyasını incelemek sureti ile öğrenmek imkanına sahiptirler. Bu yönüyle düzenlemenin somut bir yarar sağlamasından da söz edilemeyecektir.

Aynı şekilde limited şirketler açısından da sermaye artırımına katılan ortakların listesinin tescil ve ilânına ilişkin kanuni bir yükümlülük bulunmadığı gibi (TK. 516), anonim şirketlerden farklı olarak Tebliğde bu yönde bir düzenleme öngörülmediğini de belirtelim. Ancak Tebliğde anılmamış olmakla birlikte TK. 519/2 uyarınca her takvim yılı başında Ticaret Sicil Memurluğuna, ortakların ad ve soyadlarını, ortaklarca taahhüt edilen sermaye miktarını ve buna mahsuben yapılan ödemeleri gösterir ve müdürler tarafından imzalanmış bir listenin verilmesinin zorunlu olduğuna da ayrıca değinelim⁹⁷.

c. Sermaye azaltılması açısından

Gerek anonim, gerek limited şirketler açısından sermayenin azaltılmasına ilişkin anasözleşme değişikliklerinde, azaltıma rağmen şirket alacaklılarının haklarını tamamen karşılayacak miktarda aktiflerin mevcut olduğunun tesbitine iliş-

96. Bkz. MOROĞLU, Sermaye Artırımı, 80. Yazar sonuç olarak, de lege feranda artırımda tescil ve ilâna tâbi olacak hususlar hakkında ayrıca bir düzenleme yapılması gerektiğine değinmektedir.

97. Son listenin verilmesinden sonra herhangi bir değişiklik olmamışsa, listenin her yıl aynen tekrarlanması zorunlu olmayıp, durum sadece değişiklik olmadığına ilişkin bir dilekçe ile sicile bildirilir (TK. 519/2). Ayrıca ortaklara ilişkin pay defterinin usulüne uygun olarak tutulmamış olması ve liste kapsamında verilen bilginin doğru olmaması durumunda, kanunkoyucu meydana gelecek zarardan dolayı müdürleri kişisel ve müteselsil olarak sorumlu tutmuştur (TK. 519/3).

kin mahkemece atanmış üç kişilik bilirkişi raporunun başvuru dilekçesine eklenmesi, Bakanlıkca verilecek izin ön koşulu olarak aranmıştır. Buna karşılık sermayenin azaltılmasına ilişkin olarak alacaklıların haklarını korumak amacı ile öngörülen TK. 397 ve 398'deki işlemlerin anonim ortaklıklarda izin alınmasından sonra, limited ortaklıklarda ise izinden önce tamamlanması gerektiği şeklinde bir düzenleme getirilmiştir. Bir başka deyişle, anonim ortaklıklarda sermayenin azaltılmasına ilişkin anasözleşme değişikliklerinde öncelikle mahkemece atanacak bilirkişilerden alınan rapor ile birlikte izin için Sanayi ve Ticaret Bakanlığına başvurulacak, ardından TK. 397 ve 398'de öngörülen işlemler tamamlanarak sözleşme değişikliği tescil ve ilân edilecektir. Limited ortaklıklarda ise öncelikle TK. 397 ve 398 işlemleri tamamlanacak, ardından bilirkişi raporu ile birlikte Bakanlığa başvurularak izin alınacak ve böylece tamamlanan sermaye azaltılmasına ilişkin sözleşme değişikliği tescil ve ilân edilecektir.

Bilindiği gibi anonim şirketlerin yanısıra, TK. 517'nin yollaması sonucu limited şirketlerce yapılacak sermaye azaltılmasında da TK. 396, 397 ve 398'de öngörülen alacaklıları koruyucu düzenleme uygulanacaktır. Bu hükümlere göre öncelikle yönetim kurulunun talebi üzerine mahkemece tayin edilecek üç kişilik bir bilirkişi kurulu tarafından yapılan inceleme ile, esas sermayenin azaltılmasına rağmen şirket malvarlığında şirket alacaklılarının haklarını tamamen karşılayacak miktarda aktiflerin mevcut olduğu tesbit olunmalıdır. Ardından TK. 386 uyarınca Bakanlık izni alınır ve sermayenin azaltılmasına ilişkin sözleşme değişikliği genel kurulda karara bağlanır. Kararı takiben yönetim kurulunca sermaye azaltılmasına ilişkin karar TK. 397'de öngörülen şartlar doğrultusunda ilân edilerek, alacaklılar davet edilir. Bu davette öngörülen süre bitmeden ve beyan edilen alacaklar ödenmeden veya teminat altına alınmadan sermaye azaltılması kararı -payların itfası veya birleştirilmesi ya da payların itibari değerlerinin küçültülmesi yolları ile⁹⁸ - fiilen icra ve sözleşme değişikliği de tescil ve ilân edilmez.

Nitekim Tebliğde de kısmen açıkça, kısmen örtülü olarak TK. 396-398 ile TK. 517 hükümlerine yollama yapılmış ve izin öncesine ilişkin sermaye azaltılması işlemleri bu hükümlere paralel bir şekilde sıralanmış, izin sonrasına ilişkin olarak da sadece TK. 397 ve 398'deki işlemlerin yapılması gerektiğine değinilmiştir⁹⁹. Ancak Tebliğde sermaye azaltılmasına ilişkin hükümlere yollama ya-

98. Bkz. TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), N. 1420 vd.

99. Her ne kadar Tebliğde TK. 396 açıkça anılmamışsa da, sermaye azaltılması kararı ve izinden önce mahkemece atanacak üç kişilik bilirkişi raporu alınmasından söz edilmekle, dolaylı da olsa TK. 396'ya yollama yapılmıştır. Aynı şekilde anonim ortaklıklara ilişkin hükümlere yollama yapan TK. 517'den de söz edilmemekle birlikte, limited şirketlere ilişkin sermaye azaltılması işlemlerinin açıklanış şekli TK. 517'nin yollamasına uygundur.

pılmakla birlikte, sermaye azaltılması işlemlerinin yapılış sırası açısından anonim ve limited şirketler için farklı bir düzenleme getirilmesinin hukuki dayanağı yoktur.

Zira kanunda limited şirketler açısından Bakanlığa izin için başvurulmadan, öncelikte alacaklıların davet edilmesi ve başvuranların alacaklarının ödemesi ya da teminat altına alınmasını öngören bir hüküm bulunmadığı gibi, Tebliğin TK. 397 ve 398'deki işlemlerin izin öncesi tamamlanmasına yönelik düzenlemesi haklı bir gerekçeden yoksun ve kendi içerisinde de çelişkilidir. TK. 517'nin anonim şirketlere ilişkin hükümlere yollaması, gerekli işlemler açısından bir ayırım gözetilmeksizin genel olarak yapılmıştır.

Ayrıca izinden önce bütün sermaye azaltılması işlemlerinin yapılmasının yerinde olacağı düşünülse bile, -kanuna aykırılık bir yana- bu durumda sadece limited şirketler için böyle bir düzenlemenin öngörülmesi, buna karşılık anonim şirketler için kanuni sistemin aynen muhafaza edilmesinin haklı bir gerekçesi olmayacaktır.

Nihayet bilirkişi incelemesi bir anlamda sermaye azaltılmasına ilişkin anasözleşme değişikliği işlemlerine başlanmasının, özellikle Bakanlıktan izin alınmasının ön koşuludur. TK. 397 ve 398'de anılan bütün işlemler tamamlandıktan, hatta bu arada alacaklıların hakları ödendikten veya teminat altına alındıktan sonra, ayrıca bilirkişi incelemesine gerek görülmesinin bir anlamı da olmayacaktır. Anasözleşme değişikliklerinde öncelikle Bakanlık izninin alınması ve ardından sözleşme değişikliği işlemlerinin tamamlanmasının gerekçesi, Bakanlık tarafından izin verilmekten kaçınılması halinde, gereksiz bazı işlemlerin yapılmasını önlemektir¹⁰⁰. Dolayısıyla Tebliğ hükümleri kapsamında en azından limited şirketler açısından, Bakanlık izninin sonradan verilmemesi halinde sermaye azaltılmasına yönelik bir dizi işlemin ve masrafın boşuna yapılması gibi bir sonuçla karşılaşılacaktır ki, kanaatimizce bu durum kanunkoyucunun amacı ile de bağdaşmaz¹⁰¹.

100. Bkz. ARSLANLI, 11.

101. Gerçi limited şirketlere ilişkin anasözleşme değişikliklerinde öncelikle ortaklar kurulu kararının alınması ve bu karar uyarınca sözleşme değişikliğine ilişkin işlemlerin tamamlanması ve ardından Bakanlığın iznine başvurulması gerekmektedir (TK. 513, 514). Ancak kanaatimizce sermaye azaltılmasına yönelik anasözleşme değişikliği işlemleri, özellikle alacaklıları koruyucu tedbirler açısından, diğer sözleşme değişikliği işlemlerine oranla farklılık arz etmektedir. Yukarıda açıklanan gerekçeler ve TK. 517'nin bu konuya ilişkin özel yollaması da dikkate alındığında, sermaye azaltılmasına ilişkin işlemlerin Bakanlık izninden sonra yapılmasının daha yerinde olacağı sonucuna varılacaktır. Nitekim sermaye azaltılması işlemleri açısından bkz. aynı yönde ARSLANLI/DOMANIÇ, 200 vd., özellikle 209; PULAŞLI, 617.

Bu yönleriyle Tebliğin sermaye azaltılmasına yönelik işlemlere ilişkin hükümleri de kanuni düzenleme ile çelişmektedir.

Burada bir kez daha Tebliğde öngörülen iznin geçerliliğine ilişkin altı aylık sürenin fiilen yeterli olmayacağına sermayenin azaltılması amacı ile yapılacak sözleşme değişikliklerinin en canlı örnek olarak gösterilebileceğini, zira TK. 397 ve 398'de öngörülen alacaklıları davet için yapılacak üç kez ilân, iki aylık bekleme, alacakların ödenmesi veya teminat altına alınması, ardından da payların itfası için yapılacak işlemlere ilişkin toplam sürenin, Tebliğin düzenlemesi kapsamında en azından anonim ortaklıklar açısından altı ayı çok aşabileceğini belirtmek istiyoruz.

IV. Sonuç

Bütün bu açıklamalarımız ışığında 1995/1 sayılı Bakanlık Tebliği ile getirilen düzenleme hakkında özetle şu sonuçları çıkartabiliriz:

Bir kere Tebliğde yer alan düzenlemelerin bir kısmı mevcut kanuni hükümlerin gereksiz bir tekrarı niteliğindedir. Bu yönüyle Tebliğ Ticaret Kanunu'nun anonim ve limited şirketlere ilişkin hükümlerinin uygulanmasına hizmet etmekten çok, ilgililer açısından sadece mevcut düzenlemeyi hatırlatıcı bir görev ifa etmektedir.

Ayrıca Tebliğin tekrar olmayan kısmı ile getirilen düzenleme, mevcut kanuni hükümlerin açıklanmasından öteye, kanuni bir dayanağı olmayan yeni hükümler içermektedir. Bu açıdan bakıldığında ise TK. 274/1 ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığına tanınan -esasen teyid edilen- yetkinin sınırlarını aşan, kurallar kademelenmesine aykırı bir düzenleme ile karşılaşmaktadır. Tebliğ kanun hükümlerine aykırı olamayacağına ve Bakanlık kanuni bir dayanağı olmayan yeni hükümler getiremeyeceğine göre, Tebliğde yer alan hükümlerin bu kapsamdaki büyük bir çoğunun kanaatimizce uygulama kabiliyeti yoktur.

Mevcut kanuni düzenlemeye aykırı olan Tebliğin özellikle şirketin adresi, faaliyet konusu ve esas sermayeye ilişkin hükümlerine katılmak mümkün değildir. Hele adres bildirmemenin fesih nedeni olarak öngörülmesinin hukuken kabul edilmezliğini burada bir kez daha vurgulayalım. Bu nedenle anasözleşmenin ilgili maddelerinin Tebliğde öngörülen şekillerde düzenlenmemesi veya anasözleşme değişikliği aşamasında değişiklik kapsamına büyük bir olasılıkla talep

edilecek Tebliğin öngördüğü yönde maddelerin eklenmemesi Bakanlık için kuruluş veya sözleşme değişikliği izni vermekten kaçınma nedeni olamaz (TK. 280/2). Aynı şekilde tebliğ hükümlerine uymakla yükümlü bulunan (TK. 274/1) Ticaret Sicili Memuru da, kanuni düzenlemeye aykırı tebliğ hükümlerini ileri sürerek tescilden kaçınamaz (TK. 34/1).

Tekrarlayalım ki Bakanlığın görevi şirketlerle ilgili uygulamada karşılaşılan bu tür sorunları, kanuni düzenlemeden yoksun olarak, bir tebliğ kapsamında çözümlenmeye çalışmak değil, bu sorunları kanunkoyucunun önüne getirerek, sorunlara yasal bir çözüm bulunmasını sağlamaktır.

Ancak Sanayi ve Ticaret Bakanlığının kanuna aykırı bu düzenlemeyi "izinden kaçınma tehdidi" ile fiilen, zorla uygulatmak yoluna gideceği ve Ticaret Sicili Memurlarını da bu uygulamanın içine çekmeye zorlayacağı, böylece şirket kuruluş ya da ana sözleşme değişikliklerini engelleyeceği şüphesizdir. Birçok yönü ile mevcut kanuni düzenlemeye aykırı olan bu tebliğ hükümlerine dayalı izin veya tescil taleplerinin reddi halinde ilgililerin Bakanlık kararlarına karşı idari yargıya¹⁰² ve sicil memurunun kararlarına karşı da adli yargıya (TK. 36) başvurma imkanlarının bulunduğunu hatırlatmak isteriz.

Nihayet Bakanlığın yasal dayanaktan yoksun olan bu düzenlemeyi kısa zamanda terketmesini ve gerçekten TK. 274/1'de anılan şekilde Ticaret Kanunu'nun ticaret şirketlerine ilişkin hükümlerinin uygulanmasıyla ilgili, kendi görev ve yetki sınırları içerisinde yeni tebliğ/ler çıkartmasını ümit ediyoruz.

102. Bu konuda idari ve adli yargının görevine ilişkin uygulamada gündeme gelen tartışma için bkz. sadece GÖLE, Batider 1979, sh. 455; AKILLIOĞLU Tekin, "Ticaret Bakanlığının Anonim Ortaklık Ana Sözleşme Değişikliğine İzinin Çıkardığı Yönetim Hukuku Sorunları", Batider 1979, C. X, S. 2, 459 vd.